

Osmanlı Tarihlerinde ve Biyografi Kaynaklarında Yunus Emre'ye Dair Kayıtlar

Records on Yunus Emre in the Ottoman Chronicles and Biographical Sources

Göker İnan

Öz

Bu makalede Yunus Emre hakkındaki temel bilgi kaynaklarından olan Osmanlı sahasında kaleme alınmış kronikler ve biyografik eserler taranmış ve şaire dair kayıtlar incelenerek değerlendirilmeler yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar neticesinde Yunus Emre hakkında en sağlıklı bilgileri içermesi gerektiğini düşündüğümüz Osmanlı kroniklerinin bu konuda yetersiz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Zira söz konusu eserlerdeki malumatın genellikle Taşköprizâde'nin *eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye*'sine dayanan, kısa ve birbirini tekrar eden ifadeler olduğu görülmüştür.

Biyografik kaynaklarda ise verilen bilgilerin tarih kitaplarına nazaran çeşitlendiği tespit edilmiştir. Bu konuda eserin mahiyeti, yazıldığı dönem, kullanılan kaynaklar ve yazarının özellikleri etkili olmaktadır. Bununla birlikte hem tarih kitaplarında hem de biyografik eserlerde Yunus Emre'nin başka bir Yunus'la karıştırıldığı anlaşılmaktadır. Şairin vefat zamanına yer verilmiş olan kaynaklarda kaydedilen yılın genellikle 843 (1439-40) olduğu görülmektedir. Belirtilen sene civarlarında vefat ettiği bilgisi bulunan Âşık Yunus adlı bir mutasavvıf şair vardır. Emir Sultan'ın müntesiplerinden veya muhiplerinden olan bu zat, Yunus Emre'ye ait olarak bilinen "Sordum sarı çiçeğe", "Şol cennetin ırmakları" gibi meşhur ilahilerin de gerçek sahibidir. Makalede incelenmiş olan kaynaklardaki bilgiler genel olarak değerlendirildiğinde Yunus Emre'yle karıştırılan kişinin Âşık Yunus olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Yunus Emre, kronikler, biyografi, Âşık Yunus

Abstract

In this paper, Ottoman chronicles and biographical works, which are the main sources of information about Yunus Emre, are examined and evaluated. It is revealed that the chronicles, which are supposed to contain accurate information about Yunus Emre, do not actually do so. It is found that the information in the chronicles and biographical works are generally short and repetitive expressions based on Taşköprizâde's work called *al-Şakaik al-Numaniya*.

It is determined that the information in the biographical sources is diversified when compared with the history books. Therefore, the content of the work, the era it was composed in, the sources, and the characteristics of the author are important factors. However, it is understood that Yunus Emre has been confused with another Yunus in both history books and biographical works. It is seen that the recorded poet's death in the sources is Hijri 843 (1439–40). There was a Sufi poet as well, namely Âşık Yunus, who is well-known and who died around the same time. He was one of Emir Sultan's disciples, and he was also the real composer of some famous verses, such as "I asked the yellow flower" and "The rivers of that paradise," which are said to belong to Yunus Emre. Thus, it is concluded that this person is confused with Yunus Emre.

Keywords

Yunus Emre, Ottoman chronicles, biography, Âşık Yunus

* Sorumlu Yazar: Göker İnan (Dr.), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, Türkiye. E-posta: gokerinan@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1280-4041

Atf: İnan Goker, "Osmanlı Tarihlerinde ve Biyografi Kaynaklarında Yunus Emre'ye Dair Kayıtlar." *darulfunun ilahiyat* 32, 'Yunus Emre' Özel Sayısı (2021): 1–41. <https://doi.org/10.26650/di.2021.32.986992>

Extended Summary

Yunus Emre is one of the most remarkable names in the history of Anatolia’s culture, literature, and mysticism. However, there is scant accurate information about his life in the written sources of his period. This dearth of information has popularized the idea that he was not a famous person at the time. The Hungarian youth, Georgius, who was captured by the Ottomans during the reign of Sultan Murad II, and lived in captivity for 20 years between 1438 and 1458, met many Sufis in Anatolia and participated in their religious rites while visiting Ottoman cities. He also met the name of Yunus Emre on one of these visits and listened to one of his chants, which led him to add two of Yunus Emre’s poems to his book, which he published after escaping from captivity and returning to Europe. This work, published in 1480 as *Tractatus de Moribus, Conditionibus et Nequicia Turcorum*, (Treatise on the customs, habits and perversity of the Turks) is one of the oldest records of Yunus Emre found in contemporary times. In the light of the data provided by current research, it is estimated that Yunus Emre lived in the last period of the Anatolian Seljuks and the beginning of the principalities period. The recorded year of death is 1320. Therefore, according to Ottoman sources, where the first information about Yunus Emre is given, the period in which the poet lived is different.

This article aims to contribute to the research about Yunus Emre, by examining the chronicles and biographical sources of the Ottoman era. Firstly, historical sources are mentioned, and information are given under separate headings by following a chronological order for the mentions about Yunus Emre. These are: *Tawarikh-i Âl-i Osmân* of Âşıkpaşazâde, *Tarikh-i Nişancı* of Ramazanzâde Mehmed Çelebi, *Tâc al-Tawarikh* of Hoca Sâdeddin Efendi, *Künh al-Ahkbar* of Mustafa Âlî’s, *Mir’ât al-Kâinât* of Nişancızâde Mehmed Efendi, and *Silk al-Le’âl-i Âl-i Osmân* of Ahmed Hasîb Efendi. Almost in all Ottoman chronicles where Yunus Emre’s name is mentioned, Tapduk Emre, the poet’s master and Yunus Emre are both mentioned. Both names are recorded among the Sufis of Bayezid I (1389–1403) period. It is seen that historians used Taşköprizâde’s work, *al-Shakaik al-Numaniya*, since it is the main source for most of the Ottoman historians about Sufis. Among Ottoman historians, Âşıkpaşazâde is the first person to mention Yunus Emre. However, since Taşköprizâde died when he was just a few years old, there is no possibility that he used *Shakaik*. So, among historians who mentioned Yunus Emre, only Âşıkpaşazâde mentioned him among the *awliyas* of the Murad I’s period (1362–1389), without going into much detail. Gelibolulu Âlî and Ahmed Hasîb mentioned Taşköprizade as Yunus Emre’s *sheikh* during the reign of Bayezid I, and also earlier, during the reign of Orhan Gazi (1324–1362). The reason for this is that Âlî’s and Hasîb’s sources are more diverse than other names, because the legend of Hacı Bektash-i Veli and Tapduk Emre, which they narrated in the section about Hacı Bektash, is based on the *Walayatnâmah*.

Biographical sources are discussed after the above-mentioned six chronicles. The works of people who lived most of their lives in the Ottoman period and died in the first years of the Republic are also included in this section. There are literary works such as biographies and books written about the death dates of people among the examined sources. It is observed that the information in biographical sources is more diverse than in the chronicles. In this regard, the characteristics of the author, the content of the work, the period in which it was written, and the sources used are effective. The information given in history books has always been very limited since there is no exception apart from Hasîb, who is the only one who extracted the information from *Shakaik*. However, what is common and clear, both in the chronicles and in the biographical sources, is that the authors who gave information about Yunus Emre in the Ottoman period confused another person with him. These works record Yunus Emre's death date as Hijri 843 (1439–40), however, a Sufi poet named Âşık Yunus, who is thought to be a disciple of Emir Sultan, died around 1439–40 or sometime later. It is understood that this person, who was mixed up with Yunus Emre in some works, was Âşık Yunus. In addition, the real owner of the verses that are known to belong to Yunus Emre, such as "I asked the yellow flower" and "Sol heaven's rivers," are actually Âşık Yunus' works.

When all these factors have been evaluated, it is understood that the person confused with Yunus Emre is actually Âşık Yunus. Bursalı Mehmed Tâhir, one of the biographers, and Hüseyin Vassâf, who seems to have benefited from Mehmed Tahir, realized that the year 1439–40 was too late for Yunus Emre's death and made evaluations. However, they also fail to notice that the poet was confused with Âşık Yunus. As a result of the dearth of data about Yunus Emre in the works written during his lifetime, data about Âşık Yunus was attributed to him in the sources written in later periods. In addition, various claims have been put forward about Yunus Emre's hometown, personality, and grave, as is the case with every person to whom the public attaches a superior value. In the meantime, of course, the rumors produced by the oral culture of the time was developed and spread further. The information seen in the chronicles and biographical sources written in the Ottoman period, where we obtained the first data about the poet, maintained the effects of this situation.

Giriş

İsmi ve şöhreti asırları aşan Yunus Emre; Anadolu kültür, edebiyat ve tasavvuf tarihinin önemli simalarındandır. Bununla birlikte hayatıyla ilgili tam manasıyla doğru ve net bilgilere ulaşılamamaktadır. Kendi döneminde yazılmış olan kaynaklarda onun hakkında bir bilgiye yer verilmemiştir. Yaşadığı devir, siyasî ve sosyal karışıklıkların olduğu bir zaman dilimidir. Ömrünün ilk dönemini geçirdiği XIII. asrın sonlarına yaklaşırken Anadolu'da Moğol baskısı azalmış, Türkmen beyleri de Selçuklulardan ayrılarak bağımsızlıklarını ilan etmeye başlamışlardır.¹ Yunus Emre hakkındaki ilk bilgiler de bu süreçte tarih sahnesine çıkan Osmanlılar döneminde yazılmış kaynaklarda tespit edilebilmektedir.

Eldeki bazı bilgilerden yola çıkılarak vefatından sonra daha fazla tanındığı ve yazdığı şiirlerin ilahi formunda okunduğu tahmin edilebilir. Nitekim II. Murad'ın askerleri Avusturya'nın Mühlbach (o zamanki ismiyle Sebeş) bölgesine yaptıkları akın neticesinde Georgius adında bir genci esir almışlar ve bu Macar genç, 1438-1458 yılları arasında yirmi yıl kadar Osmanlı topraklarında esaret hayatı yaşamıştır. Esaretten kurtulduktan sonra Roma'ya giden ve Dominiken teşkilatı içinde tercümanlık yaptığı anlaşılan Georgius,² 1480'de bastırıldığı Latince eserinin sonuna iki adet Yunus Emre ilahisi eklemiştir. *Tractatus de Moribus, Conditionibus et Nequicia Turcorum*³ adıyla neşredilen eserde her ne kadar manzumeler yalnızca “Yunus” adına kayıtlıysa da bunların Georgius'tan yaklaşık bir buçuk asır önce vefat eden Yunus Emre'ye ait oldukları tespit edilmiştir.⁴ Mevcut literatürde Yunus Emre'ye dair en eski kayıt, şimdilik Georgius'un *Tractatus*'u olarak kabul edilebilir.⁵ Yaşamını geçirdiği ve vefat ettiği Anadolu'da kaleme alınan tarih kitapları ve biyografi kaynaklarındaki bilgiler ise aşağıda ayrı başlıklar altında ele alınarak değerlendirilecektir.

- 1 Erdoğlan Merçil, “Anadolu Beylikleri”, *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991), 3: 138.
- 2 Altay Tayfun Özcan, “Macaristanlı Georgius'a Göre XV. Yüzyıl Türkiye'sindeki Heterodoks Kesim”, *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik*, 1/2 (2013): 112.
- 3 Eser Türkçeye tercüme edilmiştir. Bk. Macaristanlı György, *Türkler: Türklerin Gelenekleri, Görenekleri ve Hinlikleri Üzerine İnceleme*, çev. Lale Aslan Özcan (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2009).
- 4 Talât Tekin, “Yunus Emre'nin Gotik Harfleriyle İki Manzumesi”, *Erdem: Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, III/8 (1987): 386.
- 5 Öncelik hususunda Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ı akla gelebilirse de onun bu eseri tam olarak ne zaman bitirdiği belli değildir. İnalçık, Âşıkpaşazâde'nin zaman içinde esere eklemeler yaptığını söyler. Buna göre 885/1480'de siyasî hâdiseleri tamamladığı *Tevârih-i Âl-i Osmân*'a 886/1481'de biyografilerle ilgili bölümü dahil etmiş ve ilerleyen yıllarda da son hâlini vermiştir. Bk. Halil İnalçık, “Âşıkpaşazâde Tarihi Nasıl Okunmalı?”, *Söğüt'ten İstanbul'a: Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar* (Ankara: İmge Kitabevi, 2000), 127.

Tarih Kitapları (Kronikler)

Tevârih-i Âl-i Osmân / Âşıkpaşazâde (ö. 1494'ten sonra)

Kronikler arasında Yunus Emre'ye dair bilgi verilen ilk kaynak Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ıdır. Ömrünün sonlarında doksani aşır yüzü merdiven dayamış olan Âşıkpaşazâde⁶ 1400 senesi civarlarında doğduğundan Yunus Emre'ye en yakın dönemde yaşamış Osmanlı tarihçilerindedir. Âşıkpaşazâde, Yunus Emre'yi şeyhi Tapduk Emre ile birlikte Murad-ı Hüdâvendigâr (1362-1389) devrinin “kerâmetleri zâhir olmuş ve du‘âları müstecâb”⁷ dervişleri arasında anmaktadır. Eserde bunun dışında Yunus Emre'ye dair bir bilgi tespit edilememiştir.

Tevârih-i Âl-i Osmân'la ilgili dikkat çekici bir hususu belirtmek gerekir. Âşıkpaşazâde, eserinin I. Bayezid (1389-1403) devrine kadarki hadiselerini Orhan Gazi'nin (1324-1362) imamının oğlu ve ilk Osmanlı tarihi yazarı Yahşi Fakih'in (ö. 1413'ten sonra) *Menâkıb-ı Âl-i Osmân* adlı eserinden nakletmiştir. Bunu kitabında kendisi dile getirmektedir.⁸ Yahşi Fakih'in eseri günümüze ulaşmamış veya hâlihazırda tespit edilememiştir. Eserden bahseden Âşıkpaşazâde, söz konusu kaynağı Yahşi Fakih'in evinde konuk olarak bulunduğu sırada incelemiştir. 1413'e tekabül eden bu misafirlikte Yahşi Fakih yaşlılık çağındadır.⁹ Bütün bunlar değerlendirildiğinde 1320 civarında vefat eden Yunus Emre'ye zaman olarak en yakın Osmanlı tarihçisinin Yahşi Fakih olduğu anlaşılmaktadır. Fakat eserin nüshası mevcut olmadığından *Menâkıbnâme*'sinde Yunus Emre'ye yer verip vermediği meçhuldür. İlk dönem Osmanlı tarihçileri arasında zikredilebilecek diğer isimler olan Ahmedî (ö. 1412-13), Şükrullah (ö. 1464'ten sonra), Karamanlı Mehmed Paşa (ö. 1481), Neşrî (ö. 1520[?]), Tursun Bey (ö. 1491'den sonra) ve Oruç Bey'in (ö. 1503'ten sonra) eserlerinde ise Yunus Emre'ye dair bir kayıt tespit edilememiştir. Bu sebeple şairden ilk bahseden Osmanlı tarihçisi olarak Âşıkpaşazâde'yi kabul etmek zorundayız. Fakat onun Yunus Emre'yi I. Murad devrinde anması şüpheyile yaklaşılması gereken bir noktadır; zira bu geç bir tarihtir. Yunus Emre'nin *Risâletü'n-Nushiyye* adlı mesnevisinin sonunda yer alan:

6 Kemal Beydilli, “Âşıkpaşazâde Derviş Ahmed Âşıkî'ya Dair Biyografik Katkıları”, *Tarih Dergisi*, 71 (2020): 177.

7 Bk. Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osmân (Osmanoğulları'nın Tarihi)*, haz. Kemal Yavuz - Yekta Saraç (İstanbul: K Kitaplığı, 2003), 569.

8 “Orhan Gâzi'nün imâmı İshâk Fakih oğlu Yahşi Fakî'dan kim ol Sultân Bâyezîd Hân'a gelince bu menâkıbı ol Yahşi Fakî'dan yazılmış buldum kim ol Yahşi Fakî Orhan Gâzi'nün imâmı oğludur ve fakîr dahî ba'zî [hâllar]ından ve kâllerinden ve menâkıbılarından ihtisâr idüp kalem diline virdüm.” Bk. Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osmân (Osmanoğulları'nın Tarihi)*, 319.

9 Haşim Şahin, “Yahşi Fakih”, *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 43: 181.

Söze târîh yidi yüz yidi-y-idi
Yûnus cânı bu yolda fidi-y-idi¹⁰

mısraları Yunus Emre'nin en azından 707 (1307-1308) senelerinde hayatta olduğuna işaret eden önemli bir delildir. Bunun yanında Adnan Erzi'nin bir yazma eser mecmuasında tespit ettiği:

Vefât-ı Yûnus Emre
Müddet-i ömr 82, sene 720¹¹

kaydı da hem *Risâle-i Nushiyye*'nin yazılış tarihi ile örtüşmekte hem de Yunus'un 1320-1321'de vefat ettiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla Yunus Emre'nin hayatı hakkında bilgi vermeyip yalnızca hocası Tapduk Emre ile birlikte adını zikrederek manevi mertebelerine işaret eden Âşıkpaşazâde, Yunus Emre'nin vefatından yaklaşık 80 sene sonra dünyaya gelmiş olsa da şairin yaşadığı devir hakkında yanılmış gözükmemektedir.

***Târîh-i Nişâncı* / Ramazanzâde Mehmed Çelebi (ö. 1571)**

Tespit edilebildiği kadarıyla Osmanlı tarihçileri arasında Yunus Emre'den ikinci olarak bahseden kişi Ramazanzâde Mehmed Çelebi'dir. *Târîh-i Nişâncı* adıyla bilinen ve genel bir tarih olan eserini 1558'den önce yazdığı kabul ediliyorsa da¹² bu bilgi şüphelidir. Zira Ramazanzâde, eserinde her padişah devrinden sonra dönemin âlim ve sûfilerini tanıtmış ve bunlar için temel kaynak olarak Taşköprizâde'nin *eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye*'sini almıştır.¹³ *Şekâik*'in tamamlanış tarihi 25 Ramazan 965 (11 Temmuz 1558) olduğu için¹⁴ *Târîh-i Nişâncı*'nin da en azından bu tarihten sonra tamamlandığı söylenebilir.

Âşıkpaşazâde'den sonra Yunus Emre hakkında bilgi veren tarihçilerin hemen hepsi Taşköprizâde'nin *Şekâik*'inde geçen bilgileri esas almışlardır. Söz konusu

-
- 10 Yunus Emre, *Risâletü'n-Nushiyye*, haz. Mustafa Tatcı (İstanbul: H Yayınları, 2008), 127.
  - 11 Adnan Sadık Erzi, "Türkiye Kütüphanelerinden Notlar ve Vesikalar I: Yûnus Emre'nin Hayatı Hakkında Bir Vesika, I.", *TTK Belleten*, 14/53 (1950): 85-89
  - 12 Rukiye Özdemir, "Ramazân-zâde'nin Târîh-i Nişâncı Paşa İsmi Eserinin Tahlil ve Metin Tenkidi" (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2018), 18
  - 13 *Târîh-i Nişâncı*'da ulemâ ve sûfi biyografilerindeki isim sıralamaları genel olarak *Şekâik*'a göre düzenlenmiştir; fakat bilgiler muhtasar bir tarih eseri oluşuna uygun şekilde kısa kısa alınmıştır. Örnek olarak krş. Taşköprülüzâde Ahmed Efendi, *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fi Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye: Osmanlı Âlimleri*, haz. Muhammet Hekimoğlu (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019), 112-141; Özdemir, "Ramazân-zâde'nin...", 540-543.
  - 14 Abdülkadir Özcan, "eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye", *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010), 38: 486.

kroniklerde şairin genellikle Yıldırım Bayezid devri mutasavvıfları arasında gösterildiği ve önce şeyhi Tapduk Emre'nin zikredilip ardından da Yunus'a yer verildiği görülmektedir. Ramazanzâde'deki düzen de buna uygun olup şair hakkında verdiği bilgiler ise onun Tapduk Emre'nin "musâhiblerinden" olduğu, manevi mertebesi ve şiirleri hakkındaki değerlendirme cümlelerinden ibarettir. *Târîh-i Nişancı*'daki Yunus Emre kısmı şu şekildedir:

Tapduk Emre musâhiblerindendir. Vecd ü hâl sâhibi azîzdür. İlm-i tevhîde makâm-ı âliye irişmişdür. Türkî nazmında sâirlere benzemez. Nazmından cezbesi ma'lûmdur.¹⁵

Tâcü't-Tevârîh / Hoca Sâdeddin Efendi (ö. 1599)

Eserinde Yunus Emre'den bahseden diğer bir Osmanlı müverrihi Hoca Sâdeddin Efendi de *Şekâik*'i esas almıştır.¹⁶ *Tâcü't-Tevârîh* adlı kitabının Yıldırım Bayezid dönemindeki şeyhlerden bahsettiği kısımda kısaca yer verdiği Yunus Emre'yi Tapduk Emre'nin "mürebâsi" (terbiye ettiği, yetiştirdiği kişi) olarak tanıtmış; keramet sahibi olarak bilindiğini ve tevhid sırlarıyla ilgili Türkçe şiirleri olduğunu belirtmiştir. Eserdeki Yunus Emre bölümü şu cümlelerden oluşmaktadır:

Tabduk Emre'nün mürebâsi, sâhib-i kerâmât idügi meşhûrdur ve esrâr-ı tevhîde müt'e'allik âşikâne Türkî nazmları menkûl ve ârifler katında makbûldür.¹⁷

Kühü'l-Ahbâr / Gelibolulu Mustafa Âlî (ö. 1600)

Yunus Emre'yi eserine taşıyan bir başka isim Gelibolulu Mustafa Âlî'dir. Âlî de Taşkoprîzâde'de olduğu gibi ona Yıldırım Bayezid devri şeyhleri arasında yer vermiştir. Yukarıda bilgi verilmiş olan iki isimden farklı olarak eserine *Şekâik*'in Yunus Emre kısmında anlatılmış olan menkıbeyi de almıştır. Yunus Emre'nin dergâha yıllarca hepsi düz olan odunlar taşımaya ve bu konuda hocasıyla aralarında geçen konuşmaya dair olan meşhur menkıbenin ardından da Yunus'un verdiği cevap neticesinde şeyhinin duasını aldığını ve derin anlamlar içeren Türkçe şiirler ortaya koyduğunu kaydetmiştir. *Kühü'l-Ahbâr*'da Yunus Emre'ye ayrılan kısım, aşağıya kaydedildiği üzeredir:

Bunlar Tabduk Emre hulefâsındandır. Niçe yıllar ki zâviyesine odun çekmişler ne bir egri odun getürmüşler ve ne bir nâ-hemvârı kesmişler. Esnâ-i kelâmda bir gün şeyhi kendüye suâl eyler, sen odun kesdiğün taglarda hergiz egri odun yok mıdır didükde felâ-cerem ol sâlik-i muhterem bir latif cevâb virürler, egri iki cihâna yakışmaz, degil ki âsitânenüze lâyük ola dirlir.

15 Ramazanzâde Mehmed Çelebi, *Târîh-i Nişancı* (İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1290), 123.

16 Mehmet İpşirli, "Tâcüttevârîh'in Kaynakları Üzerine Bazı Tespitler", *Tarih Dergisi*, 71 (2020): 185.

17 Hoca Sâdeddin Efendi, *Tâcü't-Tevârîh*, II (İstanbul: Tabhâne-i Âmire, 1279), 429.

Ol hinde hayr duâsını alup küllî inâyetine mazhar düşerler ve bilcümle makâmât-ı aliiyyeye vâsıl olmışdur ve lisân-ı Türkîde mermûz şî'r-i latîfler sudûr itmîşdür.¹⁸

Yunus'un dergâha odun taşıma hizmetinden *Velâyetnâme*'de de bahsedilmiştir; fakat oradaki anlatım daha kısadır.¹⁹ Âlî'nin anlatımı ise *Şekâik*'takine uygundur.²⁰ Bu sebeple yukarıdaki metin için *Velâyetnâme*'den istifade edip etmediği kesin olarak söylenemese de *Künhü'l-Ahbâr*'ın başka kısımlarında *Velâyetnâme*'nin kaynak alındığı rivayetler bulunmaktadır. Örneğin Sultan Orhan döneminde yaşamış olan şeyhlerden bahsettiği bölümde Âlî, Hacı Bektaş-ı Veli'yi zikrederken Tapduk Emre'yle ilgili bir rivayeti de aktarmıştır. Yunus Emre'nin şeyhi olması sebebiyle önemli görülen ve *Şekâik*'ta yer almayan bu menkıbenin kaynağı *Velâyetnâme*'dir.²¹ Burada dikkat çeken husus ise Tapduk Emre'yi ve Yunus Emre'yi *Şekâik*'a uygun şekilde Yıldırım Bayezid devri şeyhleri arasına art arda kaydetmiş olan Âlî'nin, Hacı Bektaş'la ilgili bölüme aldığı rivayetle Yunus'un şeyhinden Sultan Orhan döneminde de söz etmiş olmasıdır. Bu ise Yunus'un yaşadığı döneme daha uygundur.

***Mir'âtü'l-Kâinât* / Nişancızâde Mehmed Efendi (ö. 1621)**

XVII. yüzyıla gelindiğinde Nişancızâde Mehmed Efendi'nin *Mir'âtü'l-Kâinât* adındaki genel tarihinde Yunus Emre ile şeyhine kısaca yer verdiği görülmektedir. Dedesi Ramazanzâde Mehmed Efendi'nin umumî muhtasar tarihini model alarak eserini yazan Nişancızâde, Yunus'la ilgili bilgileri de muhtemelen yine dedesinin eserini veya Ramazanzâde'nin de kaynağı olan *Şekâik*'ı esas alıp kaydetmiştir. Ayrıca Tapduk Emre'den bahsettiği kısmın sonunda, yani Yunus Emre'ye geçmeden hemen önceki cümlede "Emre" kelimesinin Türkçede "büyük birader" anlamında kullanıldığını da belirtmiştir.²² Bu bilgi *Şekâik*'ta veya dedesi de dâhil olmak üzere diğer Osmanlı tarihçilerinde tespit edilememiştir. *Mir'âtü'l-Kâinât*'ta Yunus Emre'ye ayrılan kısım ise şu şekildedir:

Tapduk Emre'nin müridlerinden olup niçe yıllar arkasıyla şeyhün matbahına odun taşımış idi. Âşık-ı pür-şevk ve ehl-i vecd ü irfân u zevk olup Cenâb-ı Hakk'a pür-sûz ü güdâz ve tazarru' u niyâz-ı sâde sultânî Türkî eş'âr-ı pür-irfânı vardır ki mertebesi andan ma'lûm olur.²³

18 Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr*, haz. Ali Çavuşoğlu (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2019), 90.

19 Bk. *Velâyetnâme Hacı Bektâş-ı Veli*, haz. Hamiye Duran (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 382.

20 Bk. Taşköprülüzâde, *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*, 108.

21 Krş. Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr*, 39; *Velâyetnâme Hacı Bektâş-ı Veli*, 185-186.

22 Nişancızâde Mehmed Efendi, *Mir'âtü'l-Kâinât* (İstanbul: Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Tarih 536), 387b. "Emre" isminin etimolojik bir değerlendirmesi için bk. Semih Tezcan, "Yunus Emre'nin Adı", *Yunus Emre*, ed. Ahmet Yaşar Ocak (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2012), 125-142.

23 Nişancızâde, *Mir'âtü'l-Kâinât*, 387b-388a.

***Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân* / Ahmed Hasîb Efendi (ö. 1752-53)**

XVIII. asırda ise Ahmed Hasîb Efendi *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân* adlı manzum tarihinde hem Tapduk Emre'ye hem de Yunus Emre'ye önemli bir yer ayırmıştır. Yaklaşık 20 bin beyitten oluşan eser, Yunus Emre araştırmalarında bu vakte kadar kullanılmamıştır. Tespit edilebildiği kadarıyla Yunus Emre'nin biyografisini manzum olarak ele alan tek tarihçi de Ahmed Hasîb Efendi'dir.

Ahmed Hasîb'in önemli kaynaklarından ikisi Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ı ve Taşköprizâde'nin *Şekâik*'idir. Ayrıca velâyetnâme/menâkıpnâme tarzı eserleri kullandığı gibi halk arasında anlatılan bilgileri de *Silkü'l-Le'âl*'e taşımıştır.²⁴

Silkü'l-Le'âl'in genel şablonu Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ına göre tanzim edildiğinden Yunus Emre ile şeyhi, Âlî'de ve diğer Osmanlı tarihçilerinin büyük kısmında olduğu gibi Yıldırım Bayezid devri şeyhleri arasında zikredilmiştir. Hasîb de *Künhü'l-Ahbâr*'da yer aldığı gibi Orhan Gazi (1324-1362) devri şeyhlerinden bahsederken Hacı Bektaş-ı Veli kısmında Tapduk Emre'yle ilgili rivayeti aktarmıştır.²⁵ Bu menkıbe yukarıda Âlî kısmında da belirtildiği üzere *Velâyetnâme*'de mevcuttur.²⁶

Yıldırım Bayezid devri şeyhlerine dair kısımda yer alan ve bu makalenin konusu ile asıl alakalı bölüm ise Tapduk Emre ile Yunus Emre'nin beraber zikredildiği bir başlık altındaki 33 beyittir. Söz konusu beyitlerin ilk 5 tanesi doğrudan Yunus'la ilgili olmayıp Tapduk hakkındadır. Diğer 28 beyitte ise Yunus Emre hakkında çeşitli bilgiler yer almaktadır. Bunlarda öncelikle Yunus'un manevi derecesinin büyüklüğüne işaret edilerek şeyhinin dergâhına hizmetinden ve onun vefatından sonra şeyhlik makamına geçtiğinden söz edilmiştir. Ardından çok sayıda Türkçe ilahisinin olduğu, üstelik bunların Arap ve Acem topraklarında da güzel seslerle, nağmeli olarak okundukları belirtilmiştir.²⁷ Sonra da Âlî'de ve Taşköprizâde'de yer almayan ve Yunus'un manevi mertebesinin büyüklüğüne işaret eden bir rivayetten bahsedilmiştir. Buna göre hem Abdülkâdir-i Geylânî'ye (ö. 1165-66) hem de Mevlânâ'ya (ö. 1273) nispet edilen²⁸ bir sözde Yunus'un her zaman kendilerinden önde bulunduğu ifade edilmektedir:

24 Eserin kaynakları için bk. Göker İnan, "Manzum Bir Osmanlı Kroniği Olan *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ın Kaynakları", *Turkish Academic Research Review (TARR)*, 6/1 (2021): 308-334.

25 Metin için bk. Ahmed Hasîb Efendi, *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*, *Manzum Osmanlı Tarihi (1299-1481)*, I, haz. Göker İnan (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021), 254-255.

26 *Velâyetnâme Hacı Bektâş-ı Velî*, 185-186.

27 Bk. Ahmed Hasîb Efendi, *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*, I, 468.

28 *Bahrü'l-Velâye* adlı eserde Mevlânâ için geçen rivayet şu şekildedir: "Nakl olunur ki Mevlânâyı Rûmî dimişler ki 'Menâzil-i İlahiyye'nin her kangısına sür'at idüp gitdim ise bir Türkmen kocamanın izin önümde buldum ve anı güzer idemedüm.' Bundan murâdları Yûnus Emre'dir." Bk. Köstendilli Süleyman Şeyhî, *Bahrü'l-Velâye* (İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi 4528), 277.

Niçe aktâba fâyıkdır kelâmı bahr-i râyıkdır
Beni her demde sâbıkdır dimiş sultân-ı Geylânî

Dimiş san şeyh-i Geylânî beni bu Yûnus-ı sâni
Geçer ol pîr-i Türkmânî bana virmezdi meydânî

Celâleddîn-i Rûmî'ye dahi nisbet olunmuşdı
Dimişler hem-çü Geylânî bunı ol kutb-ı devrânî

Zamân-ı Şeyh Yûnus'la bu Abdülkâdir'in asrı
Miyânında niçe yüz yıl olup fark-ı firâvânî

Yalandır dimeziz zîrâ anın te'vîli kâbildir
Dimişler evliyânın dahi vardır tayy-i ezmânî

Dahi ber-vech-i âherle cevâbı hûb mümkindir
Azîzânın bu kavli ola ber-te'vîl-i rûhânî

Revâ görmem ki nisbet oluna bu söz erâcife
Velâyetdir kerâmetdir bütün ahvâl-i pîrânî²⁹

Hasîb'in yukarıda söyledikleri, onun eserini birbirinin tekrarı kısa bilgilerin aktarıldığı diğer Osmanlı tarihlerinin dışına çıkarmaktadır. Ayrıca bahsettiği rivayette mantığa ters gelip de okurlarının sorgulaması muhtemel olan hususları yorumlayıp açıklamaktan da geri durmamıştır. Bu hususta Yunus'la Geylânî arasında asır farkı olduğuna dikkati çekmiş; fakat öyle de olsa aktarılan sözün yalanlanmayacağını, çünkü evliyanın kerametlerinden olan zaman sınırlarının aşılması veya ruhanî bir yorumla söylenmiş olabileceğini belirtmiştir. Bunlardan sonraki yedi beyitte Âlî'de ve *Şekâik*'ta da yer alan, Yunus'un dergâha dosdoğru odunlar taşınması hakkındaki meşhur menkıbe aktarılmıştır.³⁰ Sonrasında ise yine diğer Osmanlı tarihlerinde ve *Şekâik*'ta tespit edilemeyen, Yunus'un ve şeyhinin kabri konusuna değinilerek Tapduk Emre ve Yunus Emre'ye ayrılan bölüm tamamlanmıştır:

İkisinin de hâlâ merkadinde ihtilâf itdi
Derûnı sıdk ile ihlâs ile memlû muhibbânî

Kimi yine Sakarya cânibinde defn olunmagla
İkisinin de gördük türbesin dir eyler ikânî

Kimi Bursa'da medfûn oldılar dir ittifâk üzre
İkinci kavle vardır anın isbât-ı bürhânî

Tarîk-i Halvetî'nin reh-nümâsı Şeyh-i Mısrî kim
Niyâzî'dir meşâyih içre anın zîb-i unvânî

29 Ahmed Hasîb Efendi, *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*, I, 469.

30 Bk. Ahmed Hasîb Efendi, *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*, I, 469.

Ziyâret itdiğinde Bursa'da Seyyid Buhârî'yi
Buyurmışdır şu câmi'de bu iki kabri-nûrânî

Birisi Şeyh Yûnus'dur birisi şeyhi Tapduk'dur
Ziyâret eyleyüp olurlar imiş Fâtiha-h'ânî

Niyâzî'yi bilenler hem sevenler i'timâd eyler
Ana münkir olan virmez bu kavle fazl u rûchânî

Fakîrin dahi mesmû'ı olup erbâb-ı dânişden
Ziyâret ile oldum mazhar-ı esrâr-ı Rabbânî³¹

Yukarıdaki beyitlerden anlaşılacağı üzere Tapduk Emre ile Yunus Emre'nin nerede medfun oldukları konusu bugün olduğu gibi XVIII. asırda da ihtilaflıdır. Günümüzde Yunus Emre'ye izafe edilen kabir ve makamların sayısı 15'e ulaşmaktadır.³² Hasîb'in sözleri, o zamanki ihtilafın Sakarya Nehri tarafları; yani bugünkü ifadeyle Eskişehir'in Mihaliççik ilçesindeki Yunus Emre kabri ile Bursa arasında yaşandığını göstermektedir.³³ Fakat Hasîb hem Bursalı olması hem de Niyâzî-i Mısırî'nin (ö. 1694) keşfine itimadı sebebiyle olsa gerek, Yunus Emre ile Tapduk Emre'nin kabirlerinin Bursa'da olduğunu düşünmektedir.

Hasîb'in söz konusu kabirler hakkındaki görüşü üzerinde biraz durmak gerekmektedir. Halvetî meşâyihinden olan Niyâzî-i Mısırî Bursa'ya geldiğinde Yunus Emre'nin kabrine dair bir keşifte bulunmuş ve bugün Yıldırım ilçesine bağlı olan Karamazak Mahallesi'nde "Âşık Yunus Türbesi" adıyla bilinen bir hazirenin oluşmasına öncülük etmiştir. Daha sonra Mısırî hakkında kaleme alınan vâkıât ve menâkıpnâmelerde de onun bu keşfine değinilmiştir. Söz konusu kaynakların en eski tarihli olan Râkım İbrahim Efendi'ye (ö. 1749-50) ait *Vâkıât-ı Niyâzî-i Mısırî*'de konu şu şekilde anlatılmıştır:

Ve dahi mahrûse-i Burusa'da revnak-efzâ-yı ikâmet oldukları esnâda memâlik-i İslâmiyye'de şehîr-i âfâk el-veliyü ale'l-ittlâk merhûm Yûnus Emre'nin medfen-i münîri nesyen mensiyyen kimsenin ma'lûmı olmayup herkes ta'yîn ü tahsîsden âciz iken Hazret-i merhûm bi-nefsihî Karamezâk mahallesine teşrîf buyurup mescid-i mahalle-i mezbûre ittisâlinde vâkı' üç aded mekâbir-i şerîfeden birisi[ni] "Hâzâ medfenü Yûnus" gibi tasrîh ile def'-i iştibâh ve ref'-i işkâl buyurmışlar.³⁴

31 Ahmed Hasîb Efendi, *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*, I, 470.

32 Söz konusu kabir ve makamlar için bk. Halim Baki Kunter, *Yunus Emre Bilgiler Belgeler* (Eskişehir: Eskişehir Turizm ve Tanıtma Derneği Yayınları, 1966), 43-93.

33 Hasîb'in "Sakarya cânibi" ile kastı, *Şakâik-ı Nu'mâniyye* (s. 108) ve *Künhü'l-Ahbar*'da (s. 90) "Sakarya Suyu" olarak belirtilen Sakarya Nehri'nin geçtiği bölgeler olmalıdır. Eskişehir'in Mihaliççik ilçesi de bu bölgede yer aldığından, ifadeler yukarıdaki değerlendirmeye müsaittir.

34 Râkım İbrahim Efendi, *Vâkıât-ı Niyâzî-i Mısırî* (İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İzmir 790), 59. Mustafa Lütfî Efendi de (ö. 1903) Niyâzî Mısırî hakkında kaleme aldığı *Tuhfetü'l-Asri fi Menâkibi'l-Mısırî* adlı eserinde birkaç kelime farkı dışında benzer ifadeleri kullanmıştır. Bk. Mustafa Lütfî Efendi, *Tuhfetü'l-Asri fi Menâkibi'l-Mısırî* (Bursa: Matbaa-i Emrî, Bursa, 1309), 73.

Niyâzî-i Mısırî'nin keşfinden sonra adı geçen yere iki adet mezar taşı yerleştirilmiş; birine “Yunus Emre”, diğerine de “Âşık Yunus” yazılmıştır. Yunus Emre adına yerleştirilen taşın bir makam olduğu rahatlıkla söylenebilir. Zira Fuad Köprülü'nün de dikkat çektiği üzere Bursa'nın fethedildiği 1326 senesinden önce, 1320 senesi civarında öldüğü anlaşılan Yunus Emre'nin kabrinin bu şehirde olması pek olası gözükmemektedir. Diğer taraftan şairin Bursa fethinde ya da sonrasında şehirde bulunduğu dair de bir kayıt yoktur.³⁵ Bu sebeple bahsedilen kabrin Yunus Emre'ye duyulan muhabbetin ifadesi olarak ve elbette Niyâzî-i Mısırî'nin etkisiyle ihdas edildiği anlaşılmaktadır.

Âşık Yunus ismiyle dikilmiş olan ikinci mezar taşı da tartışmalıdır. Bazı araştırmacılara göre Yunus Emre'den daha sonra yaşayıp 1439-40 dolaylarında veya bundan bir süre sonra vefat etmiş olan ve Âşık Yunus ismiyle tanınan bir şair daha vardır.³⁶ Bu zat, Emir Sultan'ın (1429[?]) müntesip yahut muhiplerindendir ve onun hakkında bazı şiirler kaleme almıştır.³⁷ Hatta bugün herkes tarafından bilinen “*Sordum sarı çiçeğe*”, “*Şol cennetin ırmakları*”, “*Dolap niçin inilersin*”, “*Adı güzel kendi güzel Muhammed*” gibi meşhur ilahiler, bildiğimiz Yunus Emre'ye değil; ondan sonra yaşamış olan Âşık Yunus'a aittir.³⁸

Yunus Emre ile Âşık Yunus'un şiirlerinin ayrımını yapan ilk kişi Faruk Kadri Timurtaş'tır. Onun Bursa Kütüphanesi'nde bulunduğu XV. yüzyılda istinsah edilmiş bir şiir mecmuasında mürettip tarafından Yunus Emre şiirleri için “Yûnus Emre fermâyed”, Âşık Yunus şiirleri içinse “Âşık Yûnus fermâyed” ifadeleri kullanılarak iki isim açıkça ayrılmıştır.³⁹ Âşık Yunus'un şiirlerinin önemli bir kısmının, ozanların tarzında ve 6+5, 7+7 gibi hece ölçülerinde yazılmış olması hiç şüphesiz ilahi formunda okunmalarını da kolaylaştırmaktır. Fakat Âşık Yunus'un kabrinin bugün Bursa Karamazak Mahallesi'ndeki üstü açık hazirede olduğunu kesin olarak söylemek zordur. Sonuçta burası sadece Niyâzî-i Mısırî'nin keşfen söylediği bir

35 Detaylı bilgi için bk. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1976), 274-276.

36 Faruk K. Timurtaş, *Yunus Emre Dîvanı* (İstanbul: Tercüman Yayınları, 1972), 19. Âşık Yunus'a ait şiirler de müstakil bir kitap olarak yayımlanmıştır. Bk. Mustafa Tatcı, *Âşık Yunus* (İstanbul: H Yayınları, 2008).

37 Bu ilahilerden biri şu şekildedir:

Emîr Sultân dervişleri
Tebîh ü senâ işleri
Dizilmiş hümâ kuşları
Emîr Sultân türbesinde

Bk. Timurtaş, *Yunus Emre Dîvanı*, 19.

38 Tatcı, *Âşık Yunus*, 12.

39 *Mecmûa-i Eş'âr*, Bursa İl Halk Ktp., No. 882; Tatcı, *Âşık Yunus*, 6.

mahaldir ve daha öncesinde söz konusu mahalde “Emreler” adına mezarlar olduğuna dair bilgi mevcut değildir. Sonuç olarak, günümüzde apartman boşluğunda kalan açık hazireyi Yunus Emre ve Âşık Yunus adına ihdas edilmiş birer makam olarak kabul etmek daha doğru olacaktır.⁴⁰ Şunu da belirtmek gerekir ki Halvetî şeyhi olan Niyâzî-i Mısırî'nin keşfinden sonra ona bağlı kişiler burada bir Yunus Emre mezarı olduğuna inanmışlardır. Bunlar arasında Hasib'in çağdaşı olan İbrahim Has (ö. 1761-62) ile Gazzizâde Abdülatif Efendi (ö. 1832) zikredilebilir. Bu husus biyografi kaynakları incelenirken biraz daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Biyografi Kaynakları

Fütûhü'l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi'l-Müşâhidîn / Lâmiî Çelebi (ö. 1532)

Osmanlı Dönemi biyografi yazarları arasında Yunus Emre'den ilk bahseden kişi, tespit edilebildiği kadarıyla Lâmiî Çelebi'dir.⁴¹ Molla Abdurrahmân-ı Câmî'nin (ö. 1492) *Nefehâtül-Üns* adlı Farsça biyografik eserini *Fütûhü'l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi'l-Müşâhidîn* adıyla Türkçeye tercüme eden Lâmiî Çelebi, esere başka bazı

40 Bursa Maarif Müdürlüğü'nce 12.09.1944 tarihinde oluşturulan bir raporda şu ifadelere yer verilmiştir: “Türbenin hakiki ölülere Abdürrezak ve Şükrü Efendilerdir. Yunus Emre ve Âşık Yunus'a ait olan makbereler Yunus'un aşkına kurulmuş birer anıttan başka bir şey değildir.” Bk. Kunter, *Yunus Emre*, 44. Yunus Emre'ye atfedilen diğer mezar ve makamlar için bk. Fahri Yetim, “Yunus Emre'nin Kabri ile İlgili Görüşler Üzerine”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/1 (2005): 171-185.

41 Biyografi sahasında olmamakla birlikte Lâmiî Çelebi'den önce Yunus Emre hakkında bilgi verilen iki kaynaktan söz etmek de yararlı olacaktır. Bunların ilki Adnan Erzi'nin 1940'ta yayımladığı *Menâkıb-ı Evliyâ* adını taşıyan mecmuadır. (Adnan Erzi'nin Kütahya Vahit Paşa Kütüphanesi 879 numarada gösterdiği yazmaya bugün ulaşmak istediyseniz de kütüphanede böyle bir mecmuanın kayıtlı olmadığı belirtilmiştir.) Söz konusu mecmuada 912/1506-1507 senesinde yazıldığı anlaşılan “*Şeyh-i meşâyihü'l-a'zam Yunus Emre kim makâm-ı mübârekleri Sarıkarye'dedir.*” (H. Adnan Erzi, “Yunus ve Tabduk Emre Hakkında”, *Ülkü: Halkevleri Mecmuası*, 14/83, 1940: 456.) cümlesiyle Yunus Emre'nin mezarının Eskişehir'de (Sarıköy'de) olduğuna temas edilmiştir. Diğeri ise Yûsuf-ı Sivrihisârî'nin (ö. 1512[?]) didaktik mahiyette kaleme aldığı H. 913 (1507-1508) tarihli *Mevhûb-ı Mahbûb* adlı eserdir. Bu eserdeki:

Azîzlermiş husûsâ Yûnus Emre
İdermiş zühd ü uzlet uyup emre
Bu yirdedür bu zümrenün mezârı
Müşerref eylemişlerdür diyârı

beyitleriyle de yine Yunus Emre'nin mezarının Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde olduğuna işaret edilmiştir. Bk. Şeyh Baba Yûsuf Sivrihisârî, *Mevhûb-ı Mahbûb İnceleme-Metin-Sözlük-İndeks*, haz. Ahmet Kartal (Eskişehir: Eskişehir Yunus Emre Kültür, Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 2000), 529.

biyografiler de eklemiştir.⁴² Bunlardan biri Yunus Emre'ye aittir. Lâmiî Çelebi söz konusu eserini 1521'de tamamlamıştır.⁴³ Bu dönemde Yunus Emre'den "Rûm'un meşhurlarından biri" şeklinde bahsetmekte, şairin sözlerini de "meşhûr u ma'rûf" ve "mabkûl-i tavâ-yîf" olarak nitelemektedir. Eserde Yunus'la ilgili kısım şu şekildedir:

Ve Rûm'da meşhûrlardan birisi Yûnus Emremdür rahimehullâhu te'âlâ. Sözleri vardur meşhûr u ma'rûf. Cümlesi mabkûl-i tavâ-yîfdür. Ve ser-â-ser esrâr-ı tevhîd ve etvâr-ı tefrîddür ve rumûz-ı işârâtdur. Kendüsü Tapduk Emre'nün mürîdidür. Rahimehu'llâhu te'âlâ.

Dirler ki arkası-y-ıla niçe yıllar şeyhine odun getürdi. Ve hergiz bir egri agac getürmedi. Tapduk eyitmiş: Yûnus hîc bu odunların içinde bir egri agac görünmez. Eyitmiş: Sultânüm! Bu kapuda egri sığmaz. Kendüsü Kütâhiyye suyunun üzerine Sakarya Suyı karışduğı yürün kurbında yatur. Meşhûrdur, ziyâret iderler.⁴⁴

Lâmiî'nin ifadelerinden Yunus Emre'nin ilahilerinin XVI. asrın başlarında yaygın olarak bilindiği anlaşılmaktadır. Nitekim makalenin "Giriş" kısmında da temas edildiği üzere XV. asrın ortalarında Osmanlı şehirlerini gezen Macar Georgius, Anadolu'da pek çok sûfi ile görüşmüş ve onların zikir âyinlerine katılmıştır. Bu sırada Yunus Emre'nin ilahilerini de dinlemiş ve esaretten kurtulup Avrupa'ya döndükten sonra bastırıldığı kitabına iki adet Yunus Emre ilahisi eklemiştir.⁴⁵

➤ Lâmiî Çelebi ile bağlantısı sebebiyle burada Hacı Âlî Efendi'den ve eserinden de söz etmek gerekmektedir. Memleketi olan Amasya'da tahsilini tamamladıktan sonra 1643-44 yıllarında İstanbul'a gelen Hacı Âlî Efendi, devletin çeşitli kademelerinde vazife almış ve bilhassa kalemiyede önemli görevler üstlenmiştir.⁴⁶ Onun *Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn* adlı eseri Lâmiî Çelebi'nin *Nefehâtü'l-Üns* çevirisine bir nevi zeyldir.⁴⁷ Eserde Yunus Emre için Lâmiî Çelebi'deki bilgiler tekrar edilmiş, fakat nerede medfun olduğuna dair malumat aktarılmamıştır. Hacı Âlî Efendi, Yunus Emre bahsini bitirdikten sonra "Sâhib-i Şekâik dahi bu vech üzere zikr eylemişdür." diyerek *Şekâik-ı Nu'mâniyye*'deki Arapça ifadeleri de

42 Lâmiî Çelebi'nin bu eseri için bk. Songül Karaca, "Lâmiî Çelebi, Fütûhu'l-Mücâhidîn Li-Tervîhi Kulûbi'l-Müşâhidîn (Nefehâtü'l-Üns Tercümesi): İnceleme, Tenkitli Metin, Sözlük, Dizin" (Doktora Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, 2019).

43 Karaca, "Lâmiî Çelebi..", 24.

44 Karaca, "Lâmiî Çelebi..", 1418-1419.

45 Bu konuda geniş bilgi ve ilahiler için bk. Talât Tekin, "Yunus Emre'nin Gotik Harfleriyle İki Manzumesi", *Erdem: Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, III/8 (1987): 367-392.

46 Sadettin Baştürk, "Telhîsü'l-Berku'l-Yemânî/Ahbârü'l-Yemânî (Tahlil ve Metin)" (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2010), XIV.

47 Mücahit Kaçar-İsmet İpek, "Lâmiî'nin Nefehâtü'l-Üns Tercümesine Amasyalı İki Müellif Tarafından Yapılan Özetleme ve Genişletme Çalışmaları", *Uluslararası Amasya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, II (Ankara: Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu Yayınları, 2017), 1116.

eserine aynen almıştır. *Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn*'deki Yunus Emre kısmı şöyledir:

Bunlar Tapduk Emre hazretlerinin mürdî ve nazar-kerde-i perverdesidir. Sâhib-i kerâmât idüğü meşhûrdur ve esrâr-ı tevhîde müte'allik âşikâne Türkî nazımları vardır. Ve Tapduk Emre hazretine arkasıyla odun götürürken hiç egri ağaç götürmezdi. Bir gün şeyhi “Yûnus, acebdür hîç toğrıdan gayrı getirmezsin.” dir. “Bu kapuda egri sığmaz.” [diyü] cevâb virür. Nitekim sâhib-i *Şekâ'ik* dahi bu vech üzere zikr eylemişdür.⁴⁸

eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye / Taşkoprîzâde Ahmed Efendi (ö. 1561)

Taşkoprîzâde Ahmed Efendi 1558'de tamamladığı, âlimlerin ve mutasavvıfların biyografilerini içeren *eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye* adlı eserinde Yunus Emre ile şeyhi Tapduk Emre'ye de kısa birer yer ayırmıştır. Yunus'un dergâha odun taşınmasıyla ilgili rivayete Taşkoprîzâde de yer vermiştir. Bu menkıbe *Şekâik*'ten daha önce kaleme alınan ve yukarıda bilgi verilmiş olan Lâmiî Çelebi'nin eserinde ve *Hacı Bektaş-ı Velî Velâyetnâmesi*'nde de geçmektedir.⁴⁹ Taşkoprîzâde söz konusu rivayeti önceki eserlerden almış olabileceği gibi halk arasında dolaşan bir menkıbeyi de aktarmış olabilir. Yukarıda tarih kitaplarıyla ilgili kısımda da belirtildiği üzere tarih yazarların büyük kısmı Yunus hakkında bilgi verirken *eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye*'yi esas almış, Taşkoprîzâde'de olduğu gibi onu Yıldırım Bayezid dönemi şeyhleri arasında zikretmişlerdir. *Şekâik*'ta Yunus Emre'yle ilgili kısım şu şekildedir:

Bu devrin ârif şeyhlerinden biri de Şeyh Yûnus Emre'dir. Merhum, Tapduk Emre'nin yanında bulundu. Uzun bir süre şeyhinin zâviyesine odun taşıdı. Odunların içinde asla eğri odun bulunmazdı. Bir gün şeyhi bunun sebebini sorunca, “Bu kapıya eğri odun yaraşmaz.” diye cevap verdi. Açık kerâmetleri vardı. Vecd ve mânevî hâl sahibiydi. Çok sayıda Türkçe şiiri vardır. Şiirlerinden tevhid ilmindeki yüce makamı, ilâhî sırlara vâkıf olmada mârifet sahibi oluşu anlaşılmaktadır. Sırrı mukaddes olsun.⁵⁰

48 Bundan sonra *Şekâ'ik*'taki Arapça metin eklenmiştir. Bk. Hacı Âli Efendi, *Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn* (İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye 2293), 339b-400a.

49 Hem mensur hem de manzum *Velâyetnâme* metninin II. Bayezid devri şairlerinden Uzun Firdevsî (ö. 1517'den sonra) tarafından kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Söz konusu mukayese ve değerlendirmeler için bk. Uzun Firdevsî, *Manzum Vilâyet-nâme*, haz. M. Fatih Köksal (Ankara: Alevilik Araştırmaları Dergisi Yayınları, 2018), 5-7.

50 Taşkoprîlüzâde, *eş-Şekâ'iku'n-Nu'mâniyye*, 108.

***Hadâiku*'ş-*Şekâik* (Şekâik tercümesi ve zeyli) / Mecdî Mehmed Efendi (ö. 1591)⁵¹**

Mecdî Mehmed Efendi *Hadâiku*'ş-*Şekâik* adını verdiği *Şekâik* tercümesini 1587'de tamamlamış ve Sultan III. Murad'a (1574-1595) sunmuştur.⁵² Aşağıya alınan metinden de anlaşılacağı üzere onun bu tercümesi kendisinin ilavelerini de içeren, yani *Şekâik*'taki bilgileri genişleterek kaleme aldığı te'lif-tercüme mahiyetinde bir eserdir. Diğer *Şekâik* tercümeleriyle karşılaştırılınca da eserin orijinal yönleri ortaya çıkmaktadır.⁵³ Bu makalenin konusu çerçevesinde örnek verilecek olursa *Şekâik* mütercimleri arasında Yunus'a dair en ayrıntılı bilgiyi veren Mecdî olduğu gibi, Yunus Emre'den ümmî bir şair olarak bahsedilen tek tercüme de *Hadâiku*'ş-*Şekâik*'tır. Eserin Arapça aslında böyle bir bilgi yer almamaktadır. Yunus'tan, "Zâhir-i hâlde okumaga dili varmayup..."⁵⁴ şeklinde bahseden Mecdî'nin bu bilgiyi nereden aldığına dair iki görüş öne sürülebilir. Birincisi, halk arasındaki Yunus Emre anlatılarında onun ümmî olduğuna dair rivayetler duymuş olabilir. Nitekim *Hacı Bektaş-ı Veli Velâyetnâmesi*'ne göre Yunus Emre tahsili olmayan bir köylüdür; Tapduk Emre ile tanıştıktan ve onun terbiyesinden geçtikten sonra dilinden hikmetler saçılmaya başlamıştır.⁵⁵ İkinci ihtimal ise Âşık Çelebi'nin (ö. 1572) *Meşâirü*'ş-*Şuarâ*'sından almış olmasıdır. Bu ihtimal daha kuvvetlidir. Nitekim tezkiresini 1568 yılında tamamlamış olan Âşık Çelebi de Yunus'un Bolulu olduğunu söylemektedir. Ayrıca onun *Meşâirü*'ş-*Şuarâ*'ya örnek olarak aldığı iki Yunus Emre beyti *Hadâiku*'ş-*Şekâik*'ta da tekrarlamıştır.⁵⁶ Mecdî, süslü nesirle kaleme aldığı söz konusu eserine Yunus'un dergâha odun taşımaya menkıbesinden sonra doğruluk ve dürüstlük ile ilgili Farsça dizeler de eklemiştir. *Hadâiku*'ş-*Şekâik*'ta Yunus Emre'yle ilgili kısım şu şekildedir:

Bolı sancagındandır. Sâlifü'z-zikr Tabduk Emre'nün ashâb u ehibbâsındandır. Ol meczûb-ı mahbûb-ı Rabb-i enâmün âsâr-ı terbiyeti berekâtında mûmâ-ileyhün kerâmât-ı kesresi zuhûr idüp sâhib-i vecd ü hâl bir sâhib-kemâl oldı. Müddet-i kesre şeyhinün zâviyesinde hîzme-keş olup hîdmetde istikâmeti berekâtiyla getürdüğü odunun arasında bir egri odun bulunmak vâki' olmadı. Mesnevî:

- 51 Müellifler vefat sırasına göre kaydedilmiş olmakla birlikte *Şekâik* mütercimlerine *Şekâik*'in ardından yer verilmiştir. Âşık Çelebi'den sonra yer alması gereken Mecdî, bu sebeple öne geçmiş olmaktadır.
- 52 Abdülkadir Özcan, "Mecdî, Mehmed", *DİA* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003) 28: 228.
- 53 Bundan dolayı ayrı bir başlık açılarak değinilmesinde yarar görülmüştür. Diğer tercümeler hakkında ise Mecdî'nin ardından müstakim başlıklar açılmadan bilgi verilecektir.
- 54 Mecdî Mehmed Efendi, *Hadâikü*'ş-*Şekâ'ik fî Tekmileti*'ş-*Şekâ'ik*, haz. Abdülkadir Özcan (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989), 78.
- 55 *Velâyetnâme*, 382-385.
- 56 Krş. Mecdî, *Hadâikü*'ş-*Şekâik*, 78; Âşık Çelebi, *Meşâ'irü*'ş-*Şu'arâ*, II, haz. Filiz Kılıç (İstanbul: İstanbul Enstitüsü Araştırmaları Yayınları, 2010), 689.

Râstî kon ki râstân restend
Der-cihân râstân kavî destend
Râst-kârân bülend-nâm şevend
Kej-revân nîm puhte hâm şevend⁵⁷

Zâhir-i hâlde okumaga dili varmayup hâme gibi hurûf-ı teheccünün edâsında kâsır idi. İmâd-ı bostân-ı kudsün hurûf-ı ma‘ârif-i ledünniyyesinde mâhir idi. Lisân-ı Türkîde nükât ü rumûz ve mezâyâyı müstemil varsagı üslûbında söylediği kelimâtından esrâr-ı esmâr-ı İlâhiyye’de ma‘rifet-i tâmmesi olup ilm-i tevhîdde makâm-ı âlî sâhibi olduğu zâhir ü bâhirdür. Bu beytler anun kelimâtındandır. Nazm:

Nazar eyle itüri bâzâr eyle götüri
Yaradılanı hoş gör yaradandan ötüri
***
Dimedün mi sev beni derdüne dermân olayın
Sevdügümce artdı derdüm ya‘ni dermân eyledün⁵⁸

Hadâiku ‘ş-Şekâik dışındaki *Şekâik* tercümelere genel itibarıyla birbirini tekrar etmektedir. Bunlara dair bilgiler şöyledir:

➤ Habîbî Ahmed’e (ö. 1564’den sonra) ait olan *ed-Devhatü’l-İrfâniyye* adlı tercüme 1564’te tamamlanmıştır. Bu çevirideki Yunus’a dair kısım, aşağıya kaydedilen metinden de anlaşılacağı üzere “Ne gökçek dervîş!” ifadesi gibi ufak müdahaleler dışında *Şekâik*’taki anlamın aktarılmasından ibarettir. Eserde Yunus Emre ile ilgili bölüm şöyledir:

Ve biri dahı şecere-i semere Yünus Emre hazretleridür kim Tapduk Emre ashâbından idiler. Hattâ niçe müddet şeyhi zâviyesine odun taşımışlardır. Kat‘â bir egrî odun getürmek vâkî‘ olmadı. Şeyhi bunun hikmetinden su‘âl itdükde buyurdılar kim “Egri bu âstâneye sığmaz.” Ne gökçek dervîş ve ne latîf haslet olur. *Allâhümme yessir lenâ*. Hâsılı be-gâyet kâmil kimesne idiler. Husûsâ *Dîvân-ı pür-irfânları* vardır kim hâlâtı ta‘bîre kâbil degüldür. *Kaddesa ‘llâhu sırrahu’l-azîz*.⁵⁹

➤ Muhtesibzâde Mehmed Hâkî’nin (ö. 1567’den sonra) *Mecmaü’l-Eşrâf* adlı tercümesi ise 1567-68’de tamamlanmıştır. Hâkî, tercümesindeki Yunus’a ait kısmın sonunda “Nitekim şâyî’dür.” ifadesiyle Yunus Emre’nin şiirlerinin herkesçe bilindiğine işaret etmiştir. Bunun dışında *Şekâik*’taki metinden farklı olarak vurgulanmış bir bilgi görülmemektedir. *Mecmaü’l-Eşrâf*’ta Yunus’la ilgili kısım şu şekildedir:

57 “Dosdoğru ol, çünkü doğru olanlar kurtuluşa erişirler. Cihanda dürüst olanların eli güçlüdür. Doğru iş yapanların şanı yüce olur. Yanlış yolda gidenler tam pişmemiş, ham olur.”

58 Mecdî, *Hadâikü ‘ş-Şekâik*, 78.

59 Habîbî Ahmed bin Dervîş, *ed-Devhatü’l-İrfâniyye fî Ravzati Ulemâ’i’l-Osmâniyye*, haz. Ramazan Ekinci (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021), 140.

Mezkûr, Şeyh Tapduk Emre ashâbından olup dâ'imâ matbah-ı şeyhe hîme-keş imişler. Müddet-i medîd ve emedd-i ba'îd mezkûr hîdmetde olup dâ'imâ eşcârün togrusın kesüp getirüp yığarmış. Bir egri agac getürmek vâki' olmamışdur diyü rivâyet iderler. Ba'zı musâhabetde "Togrusın diyelüm, buraya egri sıgmaz." diyü buyururlar imiş. Mezkûr, sâhib-i vecd ü hâl, dâ'imâ makâli Rabbânî-me'âlden hâli olmayup öz hâline münâsib ve ışkına ve sırrına muvâfık ve kerâmât-ı âliye-i sūfiyyeye mutâbık eş'âr-ı belâgat-şi'ârdan Türkî lisân üzre manzûmâtı çok vâki' olmışdur. Nitekim şâyi'dür.⁶⁰

➤ Bir başka *Şekâik* mütercimi olan Amasyalı İbrahim de (ö. 1590'dan sonra) *Terceme-i Şakâik-ı Nu'mâniyye* adlı çevirisinde Taşkoprîzâde'nin yazdıklarını anlamca kaydetmekle yetinmiştir. Eserde Yunus'la ilgili kısım şu cümlelerden ibarettir:

Tabduk Emre dervîşlerinden idi, şeyhün zâviyesinde odun çekerdi. Getürdüğü odunda bir egri odun yok idi. Şeyh su'âl eyledükde "Bu kapuya egri yaraşmaz." diyü cevâb virdi. Kerâmet-i zâhiresi vardur, vecd ü hâl sâhibidür. Türkî tasavvufda çok nazmı vardur. Tevhîdde makâmı âli idüğü andan anlanur. *Rahmetu'llâhi aleyh*.⁶¹

Şekâik-ı Nu'mâniyye ve tercümeleleri konusunda son olarak şunları belirtmek gerekir: Daha önce de ifade edildiği üzere Taşkoprîzâde, Yunus Emre'yi ve şeyhi Tapduk Emre'yi Yıldırım Bayezid devri mutasavvıfları arasında ve önce Tapduk, hemen ardından da Yunus hakkındaki bilgileri kaydederek zikretmiştir. Onun bu iki ismi Yıldırım Bayezid devri mutasavvıfları arasında göstermesi, Osmanlı'nın son devrine kadar uzanacak mükerrer hataların oluşmasına sebebiyet vermiştir. Osmanlı tarihçileri ve biyografi yazarları ulema ve sūfi tabakâtlarını hazırlarken çoğu zaman *Şekâik*'i esas aldıklarından Yunus'u ve şeyhini de bu esere uygun olarak Yıldırım Bayezid devrinde anmışlardır. Fakat daha önce de temas edildiği gibi Yıldırım Bayezid devri Yunus Emre için uzak bir dönemdir. Zira Yıldırım doğduğunda (1354) Yunus Emre vefat etmişti (1320-21).

Bu noktada hatıra gelen bir diğer husus, Taşkoprîzâde ve diğer yazarların Yunus Emre ile Bursa'da yaşayan Âşık Yunus'u karıştırmış olmaları ihtimalidir. Zira Yunus Emre'nin şiirleri ağırlıklı olarak aruz vezniyle yazılmışken Âşık Yunus'un manzumelerinin önemli bir kısmı hece ölçüsüyle söylenmiştir. Bu da Âşık Yunus'un şiirlerinin ilahi formunda daha kolay okunmalarını ve daha fazla yaygınlaşmalarını sağlamış olabilir. Bugün bile Yunus Emre'ye isnat edilerek okunan; fakat aslında onun olmayıp XV. yüzyılda yaşayan Âşık Yunus'a ait olan şiirlerden bazıları şunlardır:

60 Muhtesibzâde Mehmed Hâkî, *Mecma'ü'l-Eşrâf*, haz. Mehmet Yunus Yazıcı (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021), 237-238.

61 İbrahim Amasî, *Terceme-i Şakâik-ı Nu'mâniyye* (İstanbul: Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Tarih 727), 17a-b.

Sordum sarı çiçeğe
Boynun neden egridür
Çiçek eydür iy dervîş
Kalbüm Hakk'a dogrudur⁶²
***

Sırât kıldan incedür
Kılıçdan keskincedür
Varup anun üstine
Evler yapasım gelür⁶³
***

Âh ile göz yaşı
Yûnus'un hâldaşı
Zehr ile pişen aşı
Yimege kim gelür⁶⁴
***

Bir garîbsin şu dünyâda
Gülme gülme ağla göntül
Olmakda derdin ziyâde
Gülme gülme ağla göntül⁶⁵
***

Her kaçan anarsam seni
Karârüm kalmaz Allâh'um
Senden ayruk gözüm yaşın
Kimseler silmez Allâh'um⁶⁶

Dolap niçün inilersin
Derdüm vardur inilerem
Ben Mevlâ'ya âşık oldum
Derdüm vardur inilerem⁶⁷
***

Ben bir Ya'kûb idim kendi hâlinde
Aldırdum Yûsuf'u Ken'ân ilinde
Mevlâ'nın tesbîhi vardır dilinde
Ağlar Ya'kûb ağlar Yûsufum deyü⁶⁸
***

Nice bir uyursun uyanmaz mısın
Göçdü kervân kaldık dağlar başında
Dellâllar çağrısır inanmaz mısın
Göçdü kervân kaldık dağlar başında⁶⁹
***

Rûm'da Acem'de âşık olduğum
Yemen illerinde Veyse'l-Karanî
Allah'un Habîb'i dostum didüğü
Yemen illerinde Veyse'l-Karanî⁷⁰
***

Arayı arayı bulsam izini
İzinin tozına sürsem yüzümi
Hak nasîb eylese görsem yüzünü
Yâ Muhammed cânüm arzûlar seni⁷¹

Meşâîrî'ş-Şuarâ / Âşık Çelebi (ö. 1572)

Osmanlı Dönemi'nin önde gelen şuara tezkiresi yazarlarından Âşık Çelebi, 1568 senesinde tamamladığı *Meşâîrî'ş-Şuarâ* adlı tezkiresinde Yunus Emre'ye de yer vermiştir. Yapılan tarama neticesinde Osmanlı döneminde şair tezkiresi kaleme almış olan müelliflerden yalnızca Âşık Çelebi'nin Yunus Emre hakkında bilgi verdiği görülmüştür. Şuara tezkireleri bakımından azımsanmayacak bir birikime sahip olan Osmanlı literatürünün Yunus hakkında sessiz kalması oldukça düşündürücüdür.

62 Tatçı, *Âşık Yûnus*, 40.

63 Tatçı, *Âşık Yûnus*, 50.

64 Tatçı, *Âşık Yûnus*, 56.

65 Tatçı, *Âşık Yûnus*, 76.

66 Tatçı, *Âşık Yûnus*, 80.

67 Tatçı, *Âşık Yûnus*, 88.

68 Tatçı, *Âşık Yûnus*, 111.

69 Tatçı, *Âşık Yûnus*, 149.

70 Tatçı, *Âşık Yûnus*, 154.

71 Tatçı, *Âşık Yûnus*, 171.

Yunus Emre'nin Bolulu olduğunu ve "Tapduk Dede"nin müridlerinden olup Kırşehir'de vefat ettiğini yazan Âşık Çelebi; onun, beden diliyle hâl dilinin tercümanlığını yapmış yüksek mertebeli velilerden ve gayb lisânı ile kalbindekileri ortaya çıkararak sırası sahiplerinden olduğunu belirtmiştir. Ayrıca okumaya niyetlendiği her defada alfabe aşamasını tamamlamaya dahi dilinin dönmediğini, böylece de (dünyevî) yazıların bulanıklıklarıyla kalp aynasının donmadığı yorumunu yapmıştır.

Âşık Çelebi, Yunus Emre'nin memleketinin Bolu olduğu ve kabrinin Kırşehir'de bulunduğu yönündeki bilgiyi nereden aldığından söz etmemiştir. Tapduk Emre'yi "Tapduk Dede" olarak kaydetmesi de dikkat çekmektedir. Tespit edilebildiği kadarıyla Yunus'dan "ümmî" olarak bahseden ilk isim Âşık Çelebi olmakla birlikte muhtemelen halk arasında okuma yazma bilmeyen bir Yunus imajı öteden beri mevcuttu. Nitekim yukarıda da temas edildiği üzere *Velâyetnâme*'ye ümmî bir Yunus yansımasıdır. Bu konu Cumhuriyet sonrası yapılan araştırmalarda tartışılmış; şiirlerinden, kullandığı kelime ve ifadelerden onun okuma yazma bilmeyen biri olmasının düşük bir ihtimal olduğunda kısmen ittifak edilmiştir. Kendisi için rahatlıkla söylenebilecek husus, temel seviyede de olsa bir tedrisattan geçmiş ve bu durumu şiirlerine ârifâne bir üslupla yansıtmış olduğudur.⁷² *Meşâîrû 'ş-Şuarâ*'daki Yunus Emre kısmı şu şekildedir:

Vilâyet-i Anatoli'dan livâ-yı Bolı'dandur. Tapduk Dede müridlerindendir. Kullâb-ı cezbe ile âlem-i mülkden cenâb-ı melekûta çekilmiş, âlemün insân-ı kâmil ü feridlerindendir. Kırşehir'de medfûndur. Egerçi ümmîdür ammâ debistân-ı kuds sebak-hânlarından ve kitâb-ı *nahnu evrasna 'l-ilme min hayyin lâ yemû*⁷³ varak-gerdânlarındandır. Lisân-ı kâli zebân-ı hâle tercümân itmîş abdâl u ebrârdandır ve lisân-ı gayb ile izhâr-ı mâfi'z-zamîr iden ashâb-ı esrârdandır. Mervîdür ki her bâr okımak kasd itmîş, hurûf-ı teheccîyi temâm itmege dili dönmemiş ve âyine-i kalbi küdüret-i nukûş u hutût ile tonmamış, bedîheten bu beyti dimiş. Beyt:

Nazar eyle itüri bâzâr eyle götüri
Yaradılanı hoş gör yaradandan ötüri

Bu beyti dahı sehl-i münteni' kabîlindendir. Beyt:

Dimedün mi sev beni derdüne dermân olayın
Sevdüğümce artdı derdüm ya'nî dermân eyledün⁷⁴

72 Yunus Emre'nin ümmiliği hakkında görüş ve değerlendirmeler için bk. Mustafa Tatcı, "Yunus Emre Dîvânı (İnceleme-Metin)" (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 1990), 26-30.

73 "Biz ilmi ölmeyen diriden miras aldık."

74 Âşık Çelebi, *Meşâ'irü 'ş-Şu'ârâ*, II, 689. Osmanlı'nın son zamanlarında (1875) doğmuş ve 1958'de vefat etmiş olan Mehmet Nâil Tuman da eski harflerle kaleme aldığı tezkiresinde Yunus Emre'ye yer ayırmış ve Âşık Çelebi'nin tezkiresinden aldığı beyitleri eserine taşımıştır. Âşık Çelebi'nin Yunus'un defnedildiği yerle ilgili cümlesini ise hatalı olarak aktarmıştır. *Tuhfe-i Nâilî*'de geçen ilgili ifade: "Âşık Çelebi Bursa'da medfûn olduğunu yazıyor." şeklindedir. Bk. Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, II, Tıpkıbasım, haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatcı (Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001), 1229.

Süllemü'l-Vusûl / Kâtib Çelebi (ö. 1657)

İyi bir eğitim görmüş olan Kâtib Çelebi, velut bir yazar ve dünya çapında şöhrete sahip âlim şahsiyetlerdendir. Onun *Süllemü'l-Vusûl ilâ Tabakâti'l-Fuhûl* adlı eseri Arapça olarak kaleme aldığı bir tabakat kitabıdır. Eserin Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Şehid Ali Paşa Koleksiyonu içerisinde 1887 numarada kayıtlı olan müsvedde müellif nüshasının hâtimesindeki bilgiden 1648'de tamamlandığı anlaşılmaktadır.⁷⁵ İki ana bölümden oluşan *Süllemü'l-Vusûl*'ün ilk bölümünde kendi isimleriyle şöhret bulmuş kişiler; ikinci bölümünde ise nesepleri, künyeleri ve lakaplarıyla ünlenmiş olan zatlar yer alır.⁷⁶ Yunus Emre de birinci bölümün hemen sonundadır (varak 270b). Kâtib Çelebi de Âşık Çelebi ve Mecdî gibi Yunus Emre'yi Bolulu olarak göstermiştir. Fakat kabrini Âşık Çelebi Kırşehir'de olarak kaydetmiş, Mecdî ise bu konuya değinmemişken Kâtib Çelebi Isparta'da vefat edip Keçiörlü ilçesine defnedildiğini yazmıştır. “Kabri bugün de ziyaret edilmektedir.” ifadesinden, Isparta'da Yunus'a atfedilen mezarın XVII. asırda da ziyaret mahalli olduğu anlaşılmaktadır. *Süllemü'l-Vusûl*'de Yunus Emre'ye ayrılan kısmın tercümesi şu şekildedir:

Boluludur. 843 [1439-1440] tarihi civarlarında vefat etti. Şeyh Tapduk Emre'nin eshabından idi. Bir müddet şeyhinin zaviyesine odun taşıdı. Açık kerametler, vecd ve hâl sahibi idi. Türkçe şiirleri vardır. Şiirlerinden tevhidde yüce makam sahibi ve ilâhî sırlara tam vâkıf biri olduğu anlaşılır, Allah ruhunu mukaddes kılsın. Hamîd'de vefat etmiş, Keçiörlü karyesine gömülmüştür. Kabri bugün de ziyaret edilmektedir.⁷⁷

Tezkiretü'l-Hâs / İbrahim Has (ö. 1761-62)

İbrahim Hâs, Halvetî tarikatının Şâbânî koluna mensup olan Hasan Ünsî'nin (ö. 1723) yetiştirdiği isimlerdendir. *Tezkiretü'l-Hâs* adıyla tanınmış olan eseri *Tezkiretü'l-Evliyâ* tarzında bir nevi mutasavvıflar tezkiresidir. 1751-52 dolaylarında tamamlanan ve 344 mutasavvıfın 509 menakıbını içeren⁷⁸ söz konusu eserin iki farklı yerinde birer rivayetle Yunus Emre de yer almaktadır. İlk kez Mustafa Tatcı tarafından farkedilen bu rivayetlerde yaygın anlatımların dışına çıkılan bir Yunus Emre tablosu çizilmiştir. Örneğin iki rivayette de dervişliğinden önceki dönemde

75 Houria Yekhef, “Kâtib Çelebi'nin Süllemü'l-Vusûl İsimli Eseri Üzerine”, *İslami Araştırmalar*, 12/2 (1999): 150.

76 Orhan Şaik Gökyay, “Kâtib Çelebi”, *DİA* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002), 25: 39.

77 Kâtib Çelebi, *Süllemü'l-Vusûl* (İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Şehid Ali Paşa 1887), 270b.

78 İbrahim Hâs Halvetî, *Tezkiretü'l-Hâs (Erenler Kitabı)*, haz. Mustafa Tatcı-Musa Yıldız-Yasin Şen (İstanbul: H Yayınları, 2017), V.

âlim bir zat ve müftüdür,⁷⁹ dervişlikten sonra ise 30.000 ilahisi olan bir Hak âşığıdır. Yine iki rivayette de Tapduk’un gözlerinin rahatsız (alîl) olduğu belirtilmekte, ilk rivayette ümmî olduğu da vurgulanmaktadır. Müellif, Yunus’un şiirleri hakkında yukarıda kaydedildiği üzere net ve oldukça yüksek bir rakam vermiştir. Belirtilmesi gereken diğer bir konu da iki anlatımda da Yunus Emre’nin “Yunus Emrem”, Tapduk Emre’nin ise “Tapduk Yunus” olarak isimlendirilmesidir.⁸⁰ Aşağıda iki menkıbe hakkında da sadeleştirme ve yer yer özetleme yapmak suretiyle bilgi verilmiştir.⁸¹ İlk rivayette Yunus Emre’nin “tevbesine sebep olduğu” ifade edilerek şu menkıbe anlatılmıştır:

Tapduk’un dervişlerinden birine bir fetva gerekir ve müftü olan Yunus’a giderek fetvayı alır. Şeyhine gelip müftüden fetva aldığını belirtince Tapduk Emre: “Müftü fetvayı yanlış vermiş. Git, fetvasını düzeltsin.” der. Derviş, müftü Yunus’a giderek şeyhin sözlerini iletir. O da: “Senin şeyhin ümmî. Fetvayı nasıl bilecek? Ben ona gideyim de ‘Fetva yanlıştır.’ demek nasıl oluyor görsün!” diyerek hemen şeyhin zaviyesine gidip şeyhi sorar ve öfkeyle Tapduk Emre’nin huzuruna girer. Tapduk, “Hoş geldiniz.” dedikten sonra dervişe verdiği fetvanın yanlış olduğunu ve düzeltmesini söyler. Yunus ise “Siz okuma yazma bilmiyorsunuz. Ayrıca sana fetvayı da okumamışlar. Nereden biliyorsun yanlış olduğunu? Senin gibi biri fetvaya nasıl yanlış der?” diye çıkışır. Tapduk Emre: “Bu konu filan kitabın filan yerinde yazılıdır. Mesele de şu şekildedir, böyle değildir. Bu fetva yanlıştır. Yerine bak.” cevabını verir. Bu açıklamadan sonra Yunus Emre de şeyhin söylediği kitaptaki yeri hatırlayıp fetvanın yanlış olduğunu anlar, hatasını itiraf edip şeyhin ayaklarına kapanarak ona hizmetkâr olur.

Yukarıdaki kısmın ardından İbrahim Hâs, Yunus Emre’nin bu durumu ilahisinde söylediğini belirterek “Çıktım erik dalına” şeklinde başlayan şiirinden:

Bir küt ile güreştim kaldırdı vurdu yere
Elsiz ayağım aldı basayazdı özümü

beytini kaydedip şerh etmiştir. İbrahim Has’ın şerhine göre “küt” (sakat) ile kastedilen, gözleri rahatsız olan ve okuma yazma bilmeyen Tapduk Emre’dir. Yine bu şerhe göre “güreşmek”le anlatılan, “Dinî ilimlerden karşımdakini susturmak

79 Yunus Emre’nin müftülük yaptığına dair rivayete İsmail Hakkı Bursevî de (ö. 1725) bir şerhinde değinmektedir: “Pes Yûnus Emre evâilde sâkin olduğu şehrin müftüsü imiş. Kenâr müftüleri gibi diyen bilmedi.” Bk. Mustafa Tatcı, *Yunus Emre Şerhleri* (İstanbul: H Yayınları, 2008), 198. Fakat bir başka eserinde de onun okuma yazma bilmediğini söylemektedir: “Anadolu’da medfun olan Yûnus Emre denmekle meşhûr olan mübârek zâtın menkıbelerinde yazılıdır ki ebcedi bilmez ve hece harflerine dili dönmezdi. Böyle iken yine gaybî lisâna sahiptir.” Bk. İsmail Hakkı Bursevî, *Ferahu’r-Rûh Muhammediye Şerhi*, I, haz. Mustafa Utku (İstanbul: Uludağ Yayınları, 2000), 438-439.

80 Tapduk Emre’nin “Yunus” ismiyle anılması *Silkü’l-Le’âl-i Âl-i Osmân*’da da karşımıza çıkmaktadır: “Anın da nâm-ı pâki Şeyh Yûnus’dur didi râvî.” Bk. Ahmed Hasîb Efendi, *Silkü’l-Le’âl*, I, 468.

81 Fakat bu kısımda müellifin isimlendirmeleri değil, “Tapduk Emre” ve “Yunus Emre” kullanılmıştır.

için bahsettim.”; “Kaldırdı vurdu yere.” ifadesiyle söylenmek istenen, “Akabinde beni cevap veremez hâle getirip boyun eğdirdi.”; “Elsiz ayağımı tuttu.” cümlesiyle amaçlanan, “Ben bu kadar ilimle yürürken o, ilimsiz olarak beni kendine hizmetkâr etti.”; “Neredeyse özümü bastıracaktı.” demekle kastedilen ise “Tapduk Emre hazretleri soruma cevap verince neredeyse ölecektim.” manalarıdır. Metnin devamı da şu şekilde özetlenebilir:

Yunus Emre, şeyhe biat etmek isteyince Tapduk: “Sen müftüsün, ilim sahibisin; biz ise ümmîyiz. Senin, hizmetinde bulunan adamların var; biz dervişiz.” dedi. Yunus hemen müftülüğü bırakıp ne kadar malı varsa kendisine bağlı kişilere yağmalattı, hiçbir şeyi kalmadı. Ondan sonra tekkeye gelerek şeyhe hiçbir şeyinin kalmadığını söyledi. Şeyh, zâhir ilmini de bırakmasını istedi. Yunus Emre bunu nasıl yapacağını sorunca Tapduk: “Sen söz dinler misin?” dedi. Yunus: “Emrine boyun eğdim (ne istersen yerine getiririm).” cevabını verdi. Bunun üzerine şeyh, Yunus Emre’den “Bilmem.” çekmesini isteyerek “Bilmem lafzı senin virdin olsun.” dedi. Yunus da “Bilmem, bilmem, bilmem” diyerek vakit geçirmeye başladı. Kendisine o derece unutkanlık geldi ki adını sorduklarında “Bilmem.”, şeyhinin kim olduğunu sorduklarında “Bilmem.” ve hangi soruyu sorsalar “Bilmem.” diyordu. Ondan sonra Tapduk hazretleri Yunus’a biat verdi (onun, kendisine intisabını kabul etti) ve odun kesip tekkeye götürmesini söyledi. Yunus da her gün dağdan düz odunlar kesip getirirdi. Tapduk, mübarek eliyle odunları kontrol edip: “Yunus, ne güzel düzgün odunlar getiriyorsun.” derdi. Yunus da “Efendimin ocağına eğri yakışmaz.” diye karşılık verirdi. Bir gün dağda odun keserken dağdan bir atlının geldiğini gördü. Mücevherlerle donanmış bu atlının padişah olduğunu anladı. O da Yunus’u görünce atını durdurup “Derviş, ne yapıyorsun?” diye sordu. Yunus da odun kestiğini söyledi. Padişah ona biraz altın verdi. Yunus: “Padişahım, o nedir?” diye sorunca “İyi bir hizmetçidir. Nereye gönderirsen gönder, boş gelmez.” dedi. Yunus, “Adı nedir?” deyince de “Altındır.” cevabını verdi. Yunus da: “Burada dağlara taşlara ‘Altın ol!’ dese altın olan Allah’ın kulları vardır.” diyerek çevresine işaret etti. Orada olan taşlar ve ağaçlar hemen altın oldular. Sonra da şöyle söyledi: “Bunlar dünyadır. Neye yarar? Yine taşın taş olması, ağacın da ağaç olması güzeldir.” O altın olan taşlar ve ağaçlar, hemen eski hâllerine döndüler. Yunus hazretleri, şeyhi Tapduk hazretlerine 10 yıl odun taşımıştır. 30.000 ilahisinin olduğu tevatürle meşhurdur. İkisinin de sırrı mukaddes olsun.⁸²

İkinci rivayette Yunus Emre’nin tevhid ilminde eşsiz olduğu belirtilip ilk menkıbede de geçtiği üzere dervişliğinden önceki döneminde âlim ve müftü oluşu söylenmiştir. Tapduk Emre’nin halifesi olduğu kaydedildikten sonra da şunlar anlatılmıştır:

Tapduk Emre, Yunus’a dervişlerin suyunu taşınması görevini verdi. Yunus da su taşımaya başladı. Sırtına meşin (koyun derisinden yapılmış) bir cübbe giyip kırba ile su taşırdı. Bir süre bu şekilde devam etti. Meşinin sırtına yapıştığı zamanlar oldu. Suyu taşıdığı anda meşin cübbesi sırtında büyük sıkıntı ortaya çıkarıyordu. Bir gün dervişlerden birine arkasının çok acıdığını söyleyerek göremediği için onun bakıp ne olduğunu söylemesini rica etti. Derviş de meşini çıkarınca sırtında ağır yara oluştuğunu görüp söyledi. Biraz mum yağı sürdükten

82 Orijinal metnin günümüz harflerine aktarılmış hâli için bk. İbrahim Hâs Halvetî, *Tezkiretü’l-Hâs*, 100-103.

sonra Yunus yine meşini giyip kırbaıy alarak su getirmeye gitti. O derviş, şeyh Tapduk Emre’ye giderek Yunus’un sırtında kırbanın yara açtığını söyleyip su taşımak için başka bir dervişı görevlendirmesini rica etti. Şeyh ise “Yarasını sana mı gösterdi? Yarasına merhemi senden mi istedi? Böyle yaptığına göre çekilip gitsin, yanımızda durmasın!” dedi. Derviş de gelip bunları Yunus’a söyleyince Yunus ağlayarak ovaya gitti. Bir süre ovada tek başına dolaştı. Günün birinde iki dervişle karşılaştı. Dervişler ona nereye gittiğini sordular. Yunus da perişan bir durumda olduğunu ve nereye gideceğini bilmediğini söyledi. Onlar: “Bize yoldaş ol.” deyince Yunus da kabul etti ve yola koyuldular. Akşam olduğunda dervişler: “Yemek vakti geldi.” dediler. Birisi elini kaldırıp dua etti, bir kap çorba ve bir ekmek ortaya çıktı. Diğeri de el kaldırıp dua etti, ona da bir kap çorbayla bir ekmek geldi. “Dua et, sana da yemek belirsin.” dediler. Yunus da gönülde: “Ben ne yapayım? Benim elimden böyle bir şey gelmez.” dedi ve ister istemez ellerini kaldırıp “Ey Allah’ım! Bu dervişlerin hâllerini bilmiyorum. Bunların yanında beni utandırma.” diye dua etti. O anda iki kap çorba ve iki ekmek ortaya çıktı. Dervişler sordular: “Sen kimin hürmetine istedin de iki çorba ve iki ekmek geldi?” Yunus da onların kimin hürmetine istediklerini sordu. Onlar: “Tapduk Emre’nin yanında su dağıtan Yunus var, onun hürmetine diyerek dua ediyoruz; her gün bize bu şekilde yemek geliyor.” dediler. Yunus da: “Sadece ‘Ey Allah’ım! Beni utandırma.’ dedim, böyle meydana geldi.” cevabını verdi. O gece sabah olduğunda hemen şeyhine doğru yola çıktı. Kendi kendine: “Gece olunca gideyim, şeyhin odasının kapısı önüne yatayım. Şeyh elbette gece teheccüde kalkar, üzerime basar. ‘Kimdir?’ deyince ‘Yunus’ derim. Eğer ‘Bizim Yunus mu?’ derse kabul etmiştir, ‘Hangi Yunus?’ derse reddedilmişim demektir. Hiçbir şey söylemeden gidip ovalarda telef olurum.” dedi. Gece olunca gelerek Tapduk’un odasının kapısı önüne uzanıp yattı. Şeyh gece teheccüde kalktı. Mübarek gözleri rahatsızdı. Dışarı çıkarken Yunus’un üzerine bastı. “Bu kimdir?” diye sordu. “Yunus’tur.” cevabını aldı. “Bizim Yunus mu?” deyince Yunus hemen mübarek ayağına yüz sürdü. Şeyh: “Yunus, biz seni Cenab-ı Hakk’ın huzurunda açacaktık, sen kendi kendini açtın. Dilinden aksın.” dedi. Yunus Emre’nin 30.000 ilahisi vardır, meşhurdur. Ona, “Bu kadar çok ilahiyi ne yapacaksınız? Birkaç tanesi yeter.” diye sormuşlar. O da “Bir zaman gelir, nice kişiler bu ilahilerle geçinirler.” buyurmuştur.⁸³

Müellif, bu kısmı aşağıdaki ifadelerle sonlandırmıştır:

Kabr-i şerifleri Bursa’da Karamezâk Mescidindedir. Tapduk Yûnus ve Emrem Yûnus, Şeyh Abdürrezzâk ki ana Şeyh San’an dirler, üçü yanyana medfûndur. Üzerlerinde bir defne ağacı vardır. Yaprığı her derde devâdır. Ziyâret olunur, *kuddise esrâruhum*.⁸⁴

İbrahim Has, Yunus’un kabrini Bursa’da kabul etme hususunda çağdaşı olup kendisinden yaklaşık 10 yıl önce vefat etmiş olan Ahmed Hasîb’le uyuşmaktadır.

83 Orijinal metnin günümüz harflerine aktarılmış hâli için bk. İbrahim Hâs Halvetî, *Tezkiretü’l-Hâs*, 278-280.

84 Bk. İbrahim Hâs Halvetî, *Tezkiretü’l-Hâs*, 280.

Mecelletü'n-Nisâb / Müstakimzâde Süleyman Sadeddin (ö. 1788)⁸⁵

Mecelletü'n-Nisâb adlı Arapça eserinde İslam dünyasında tanınmış meşhur şahsiyetlerin kısa biyografilerini veren Müstakimzâde, bu eseri Kâtib Çelebi'nin *Süllemü'l-Vüsûl*'üne zeyl olarak yazmış ve 1175/1761-62 senesine kadar getirmiştir.⁸⁶ Yunus Emre'ye "Âmre" başlığı altında değinen yazarın Kâtib Çelebi'deki bilgilere eklemeler yaptığı görülmektedir. Bu husus dikkate alınınca eserin yalnızca bir zeyl olmadığı ve bilgilerin Müstakimzâde tarafından geliştirilip genişletildiği de anlaşılmaktadır. "Emre" kelimesine "gözü beyaz" anlamını yükleyen Müstakimzâde, bunu şairin lakabı olarak değerlendirmiştir. Birçok biyografi yazarı gibi Yunus Emre'nin 843 (1439-40)'ta⁸⁷ vefat ettiğini belirttikten sonra Kâtib Çelebi'de kaydedildiği gibi kabrinin Isparta Keçiborlu'da olduğunu yazmıştır. Ayrıca Yunus Emre'ye *Mir'âtü'l-Âşıkîn ve Mişkâtü's-Sâdikîn* adlı bir eser atfederek bunun Şeyh Baba Yûsuf Sivrihisârî (ö. 1512) tarafından şerh edildiğini belirtmişse de bu bilgi hatalıdır. Çünkü Gölpinarlı'nın tespitine göre *Mir'âtü'l-Âşıkîn*, Sivrihisârî'nin Kaygusuz Abdal'a (ö. 1444 [?]) ait bir şiire yaptığı şerhin adıdır.⁸⁸

Âmre: "Gözü beyaz" anlamındadır. Bolulu Derviş Yunus'un lakabıdır. Keramet ve ilâhîleri vardır. [Taşköprüzâde] *Şekâik*'ta ve Kâtib Çelebi *Keşfü'z-zünûn*'da onu anmıştır. *Mir'âtü'l-Âşıkîn ve Mişkâtü's-Sâdikîn* adlı eserin sahibidir. Baba Yûsuf-ı Sivrihisârî bu esere şerh yazmıştır. 843 [1439-1440]'ta Hamîd'de vefat etmiş, Keçiborlu köylerinden birine defnedilmiştir. Kabri ziyaret edilir. Lâmiî kabrinin Sakarya Nehri'nin geçtiği yer üzerinde Kütahya'da olduğunu söyler.⁸⁹ Vefatına "Âşık Yûnus Emre" (843) ifadesi tarih olmuştur.⁹⁰

85 Aşağıya kaydedilmiş olan Ayvansarâyî'den 1 yıl kadar sonra vefat etmesine rağmen ondan önce zikredilmesinin sebebi, Müstakimzâde'nin eserinin Ayvansarâyî'nin söz edilen eserlerinden daha önce tamamlanması ve Ayvansarâyî'nin de bu eserden istifade etmiş olması ihtimalidir.

86 Orhan Şaik Gökyay, "Kâtib Çelebi", *DİA*, 25: 39.

87 Yunus Emre'nin vefatı için tarih olarak zikrettiği (عاشق یونس امره) ifadesinin ebced karşılığı olan 843 (1439-40) senesi ise daha önce de temas edildiği üzere XIV. yüzyılda vefat eden asıl Yunus Emre'ye değil, Yıldırım Bayezid devrinde yaşayan ve Emir Sultan müntesiplerinden olan Âşık Yunus'a işaret etmektedir. Tarih lafzında "Âşık Yunus"un kullanılmış olması da bu noktada dikkat çekicidir. Söz konusu durum, Osmanlı tarihçileri ve biyografi yazarları tarafından Yunus Emre ile Âşık Yunus'un karıştırıldığını açık bir şekilde göstermektedir. XV. asırda vefat eden Âşık Yunus'u sürekli Tapduk Emre ile birlikte zikretmeleri de bunu teyit etmektedir.

88 Bilgi için bk. Abdülbâki Gölpinarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1961), 119-121.

89 Müstakimzâde bu bilgiyi Lâmiî Çelebi'den yanlış aktarmıştır. Lâmiî Çelebi'nin ifadesi şu şekildedir: "Kendüsi Kütâhiyye suyunun üzerine Sakarya Suyı karıştığı yirün kurbında yatur." Karaca, "Lâmiî Çelebi...", 1419.

90 Müstakimzâde Süleyman Sadeddin, *Mecelletü'n-Nisâb* (İstanbul: Süleymaniye Yazma Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi 628), 116a.

***Mecmûa-i Tevârih* / Hüseyin Ayvansarâyî (ö. 1787)**

Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmamakla birlikte İstanbul camilerine dair yazdığı *Hadîkatü'l-Cevâmi'* adlı eseriyle ünlenmiş olan Hüseyin Ayvansarâyî de biyografik eserler kaleme almıştır.⁹¹ Bunlardan biri olan ve 1786 yılına kadar topladığı bilgileri içeren *Mecmûa-i Tevârih*'te⁹² Yunus Emre'ye de yer vermiştir. Söz konusu eserde Kâtib Çelebi ve Müstakimzâde'nin de kaydettiği gibi Yunus Emre'nin Bolulu olduğu ve Isparta'nın Keçiborlu ilçesine defnedildiği belirtilmiştir. Ayvansarâyî *Mecmûa-i Tevârih*'teki ilgili kısımda insanın gözüne ak düşmesi hastalığına “mere”, bu hastalığa mübtela olan kişiye ise “emre” denildiğini belirtmektedir. Yukarıda bilgi verildiği üzere Müstakimzâde de söz konusu kelimenin “gözü beyaz” anlamında olduğunu yazmıştır. Ayrıca Ayvansarâyî, Müstakimzâde'nin Lâmiî Çelebi'den hatalı olarak aktardığı bilgiyi de aynı hatayla aktarmış ve Lâmiî Çelebi'nin Yunus'un kabri hakkında verdiği bilgiyi doğru kabul etmediğini ifade etmiştir.⁹³ *Mecmûa-i Tevârih*'teki Yunus Emre bölümü şu şekildedir:

Aslı Bolu'dan olup Şeyh Tapdık Emre nâm mürşidden hilâfetle kâm-yâb olmuştur. İnsânın gözüne ak düşmek illetine *mere* derler. Bu illete mübtelâya *emre* derler. Şeyh Tapdık Emre vefâtına (Âşık Tapdık Emre) (1430) 833 = (عاشق طا پدق امره) târih olmuştur. Yûnus, Hamîd'de Keçiborlu nâm kasabanın köylerinden birinde medfûndur. Vefâtma «Âşık Yûnus Emre (عاشق 1439-1440⁹⁴) 843 (يونس امره)» târih olmuştur. Lâmiî'-i Bursî der: Kabri Kütahya'da Sakarya suyu kenarındadır. Lâkin mukaddem yazılan esâsdir. Câiz ki Şeyh Tapdık Bursa'da medfûn ola.⁹⁵

***Vefeyât-ı Ayvansarâyî* / Hüseyin Ayvansarâyî**

Hüseyin Ayvansarâyî'nin diğer bir biyografik eseri, Osmanlı meşhurlarının vefatları için söylenen tarihleri derlediği ve kendisinin öldüğü yıl olan 1787'ye kadar eklemelerde bulunduğu anlaşılan *Vefeyât*'tır.⁹⁶ Yunus Emre'ye kısaca yer verilen söz konusu eserde, Niyâzî-i Mısrî'nin de etkisiyle XVIII. asırdan itibaren dikkat çeken Tapduk Emre'yi ve Yunus Emre'yi Halvetî-meşreb olarak zikretme hâli görülmektedir. Eserde Yunus Emre'yle ilgili kısım, aşağıdaki cümlelerden ibarettir:

91 Yazar ve eserleri hakkında daha detaylı bilgi için bk. Semavi Eyice, “Hüseyin Ayvansarâyî”, *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998), 18: 528-530.

92 Semavi Eyice, “Hüseyin Ayvansarâyî”, *DİA*, 528.

93 Lâmiî Çelebi'nin ifadesinin: “Kendüsi Kütâhiyye suyunun üzerine Sakarya Suyı karıştığı yirün kurbında yatur.” (Karaca, “Lâmiî Çelebi...”, 1419) şeklinde olduğu yukarıda Müstakimzâde kısmında da belirtilmişti.

94 *Mecmûa-i Tevârih* neşrinde hatalı olarak M. 1431 yazmaktadır. 843 senesinin miladi karşılığı 1439-1440'tır.

95 Hüseyin Ayvansarâyî, *Mecmûa-i Tevârih*, haz. Fahri Ç. Derin - Vâhid Çabuk (İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1985), 16-17.

96 Hüseyin Ayvansarâyî, *Vefeyât-ı Ayvansarâyî*, haz. Ramazan Ekinci (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017), 17.

Yûnus Emre Halvetiyye'den Şeyh Tapduk nâm kimesnenün dervîşlerinden olup (كلشن گۈلشن-ي تەھید) *gۈlşen-i tevhd* 843 târîhinde Anadolu'da nehr-i Sakarya kurbünde vefât eylemiştir. İlahiyyât divânı meşhûrdur.⁹⁷

Yukarıda görüldüğü üzere Ayvansarâyî, Yunus'u ve şeyhini Halvetîlik içinde kabul etmektedir. Yunus Emre'nin vefatı için söylenmiş bir tarih olduğunu belirttiği terkinin ebced karşılığını da hatalı olarak kaydetmiştir. Zira (كلشن توحید) “gۈlşen-i tevhd” terkininin ebced değeri 843'e (1439-40) değil, 828'e (1424-25) tekabül etmektedir.⁹⁸

***Bahrü'l-Velâye* / Köstendilli Süleyman Şeyhî (ö. 1819-1820)**

Süleyman Şeyhî tarafından kaleme alınan *Bahrü'l-Velâye*, 1001 sūfînin menkıbelerini nakletmek amacıyla yazılmış bir evliya tezkiresidir. Bununla birlikte eserde geçen sūfî sayısı bu sembolik rakamın üzerindedir.⁹⁹ *Bahrü'l-Velâye*'de genel itibarıyla klasik dönem mutasavvıfları yer almakla birlikte Osmanlı zamanında yaşamış önemli sayıda sūfîyi de içermektedir. Eserde Yunus Emre için müstakil bir başlık açan Süleyman Şeyhî, Yunus'un şiirlerini “meşhûr-ı âlemiyân” olarak vasıflandırır. Birçok kaynakta yer aldığı gibi, Yunus'un dergâha düz odunlar taşınması rivayetine o da değinir. Bu bölümde dikkati çeken ise Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'ye ait olduğu nakledilen bir sözdür. Eserdeki ifadeye göre Mevlânâ: “İlâhî menzillerin hangisine ulaştıysam her zaman önümde bir Türkmen kocasını gördüm.” demiştir. Süleyman Şeyhî de söz konusu Türkmen kocasından kastın Yunus Emre olduğunu söyler.¹⁰⁰ Diğer taraftan metinde belirtilen “Türkmen kocası” ifadesindeki kişinin Yunus olduğunu kabul edecek olursak Mevlânâ'nın ölüm tarihi olan 1273'te Yunus Emre'nin henüz otuzlu yaşlarda bir genç olduğunu da hatırlamak gerecektir. *Bahrü'l-Velâye*'de Yunus Emre ile ilgili kısım aşağıda görülmektedir:

Tabduk Emre'nin mürididir. Eş'ârı meşhûr-ı âlemiyândır. Kabaca Türkî ibârelerle gazeliyyât ve ilâhiyyât ve rümûz ve esrâr-ı nukâtlar söylemiştir ki bülegâ ve füsahâ ol azûbete muvafak olmamıştır. Her bir kaba ta'bîri uşşâka kuvvet-i cân ve avâmm u havâssa inşirâh ve itmînân hâsıl olur. Dirler ki arkasıyla niçe yıllar şeyhe odun getürmüştür. Hergiz bir eğri ağaç getirmedi. Tabduk eyitmiş: “Yûnus hiç bu odunların içinde bir eğri görünmez.” Eyitmiş: “Sultânım, bu kapuda eğri sığmaz.” Nakl olunur ki Mevlânâ-yı Rûmî dimişler ki ‘Menâzil-i İlahiyye'nin her

97 Hüseyin Ayvansarâyî, *Vefeyât-ı Ayvansarâyî*, 61.

98 Bk. Hüseyin Ayvansarâyî, *Vefeyât-ı Ayvansarâyî*, 61.

99 Ali Yılmaz, *Köstendilli Süleymân Şeyhî* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989), 296.

100 Hüseyin Vassâf *Sefîne-i Evliyâ*'da: “*Vâkiât* nâm eserde gördüm ki Hz. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî efendimiz, ‘Merâtib-i âliye-yi ma'nevîyeden her hangisine terakkî eyledim ise şu Türkmen kocası Yûnus önüme çıktı.’ buyurmuşlardır.” şeklinde bir bilgi vermektedir. Bk. Osmânzâde Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006), 149.

kangısına sür'at idüp gıtdim ise bir Türkmen kocamanın izin önümde buldum ve anı güzer idemedüm.' Bundan murâdları **Yûnus Emre'** dir.¹⁰¹

Köstendilli'nin, Yunus'un şiirlerinin mahiyeti ve onun manevi mertebesi dışındaki konulara pek iltifat etmediği, şairin memleketine ve kabrine dair rivayetlere eserinde yer vermediği görülmektedir.

Hülâsatü'l-Vefeyât / Gazzizâde Abdülatif Efendi (ö. 1832)

Bursalı olan Gazzizâde Abdülatif Efendi, doğup büyüdüğü şehirdeki âlim ve mutasavvıfları anlattığı *Hülâsatü'l-Vefeyât* adlı eserinde “Yûnuslar” adıyla bir başlık açmış ve bu kısımda verdiği bilgilerle Niyâzî-i Mısırî'nin manevi keşifle işaret ettiği Karamazak Mahallesi'ndeki “Âşık Yunus Türbesi”nin haziresini tarif etmiştir. Buranın ziyaret mahalli olduğunu belirten yazar, söz konusu hazirede Yunus Emre, Âşık Yunus ve Abdürrezzak olmak üzere üç kişinin medfun olduğunu kaydetmiştir. Fakat daha önce de temas edildiği gibi Yunus Emre'nin kabrinin burada olması birçok sebeple mümkün değildir. XV. asırda yaşayan ve Emir Sultan müntesiplerinden olan Âşık Yunus'un kabri ise söz konusu hazirede olabileceği gibi bunun da yalnızca Niyâzî-i Mısırî'nin keşfine istinaden söylenmiş bir söz ve yerleşmiş bir kabul olabileceği göz ardı edilmemelidir. Fakat Gazzizâde Abdülatif Efendi'nin Halvetî tarikatine mensup ve Niyâzî-i Mısırî muhibbi biri olduğu hatırlanacak olursa¹⁰² onun ve diğer Halvetî-meşreb yazarların, eserlerinde Mısırî'ye muvafakat ederek Yunus Emre'nin kabrinin Bursa'da olduğunu söylemeleri şaşılacak bir durum değildir. *Hülâsatü'l-Vefeyât*'ta “Yûnuslar -kaddesallâhu esrârahum-” başlığıyla kaydedilmiş olan söz konusu kısım şu şekildedir:

Sultân Emîr yolunda Şiblî önüne karîb mahalle arasında üç zât meşhûrdur. Merâkîd-ı aliyeleri ziyaret olunur. Evvelki Yûnus Emre, Âşık Yûnus ikinci, üçüncü Abdürrezzâk. Uşşâk serbülendi diyü ta'rîflerinde şu'arâdan biri beyt inşâd idüp türbe kapısı üzerinde dahi sâir ebyâtla mermer üzere nakş u tahrîr olunmuşdur.¹⁰³

Kâmûsu'l-A'lâm / Şemseddin Sâmî (ö. 1904)

Daha çok ansiklopedist kimliği ve sözlükçülüğü ile ön plana çıkan Şemseddin Sâmî, 1889-1898 yılları arasında hazırlayıp tamamladığı biyografi, tarih ve coğrafya

101 Köstendilli Süleyman Şeyhî, *Bahrü'l-Velâye* (İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi 4528), 277.

102 Osman Türer, “Gazzizâde Abdülatif Efendi”, *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), 13: 540.

103 Gazzizâde Abdülatif Efendi, *Hülâsatü'l-Vefeyât* (İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi 2257), 35b.

ansiklopedisi olan *Kâmûsu'l-A'lâm*¹⁰⁴ adlı 7 ciltlik eserinde Yunus Emre için de bir başlık açmıştır. Tapduk Emre'yi zikretmemesiyle dikkati çeken yazar; Yunus'un Bolulu olduğunu, "Porsuk Nehri'nin Sakarya'ya karıştığı mahalde" zaviyesinin bulunduğunu, 843'de vefat ettiğini, zaviyesinin yakınında olan türbesinin ziyaretgâh olduğunu ve şairin ümmî olup tasavvufî ilahilerinin bulunduğunu belirtmiştir. Eserdeki ilgili kısım şu şekildedir:

Mazınne-i kirâmdan olup Bolulu olduğu hâlde Porsuk Nehri'nin Sakarya'ya karıştığı mahalde bir zâviye ve çilehâne edinin ibâdet ve riyâzetle meşgûl olmuş ve makâmâtı şöhret bulup 843'de [1439-40] vefât etmiştir. Zâviyesi kurbunda vâki' türbesi ziyâretgâhdır. Ümmî olduğu hâlde sûfiyâne ve ehl-i dilâne ilâhileri vardır.¹⁰⁵

Sicill-i Osmânî / Mehmed Süreyyâ (ö. 1909)

Çeşitli devlet görevlerinde bulunmuş olan Mehmed Süreyyâ, bu vazifeleri dışındaki vaktini Osmanlı dönemindeki ünlü kişilerin biyografilerini yazmaya harcamıştır. Asıl adı *Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye* olan *Sicill-i Osmânî*, onun en önemli eseridir. 3000 sayfayı bulan bu hacimli çalışma, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 1899'a kadarki süreçte yaşamış meşhur kişilerin biyografilerini içermektedir.¹⁰⁶ Söz konusu eserde Yunus Emre'ye de Tapduk Emre'nin müridi olduğu, okuma yazma bilmediği, tasavvufî Türkçe ilahiler söylediği ve XV. yüzyılın ortalarına doğru vefat ettiği gibi birkaç hususla çok kısa bir yer ayrılmıştır. Nitekim *Sicill-i Osmânî*'deki Yunus Emre kısmı aşağıdaki cümlelerden ibarettir:

Tapduk Emre'nin müridi ve odun yarıcısıdır. Getirdiği odunlar pek düzgündü. Ümmî iken Türkçe söylediği şiirler ve ilâhiler tasavvuf idi. 843'te (1439-40) vefat etti.¹⁰⁷

Osmanlı Müellifleri / Bursalı Mehmed Tâhir (ö. 1925)

Ömrünün büyük kısmını Osmanlı'nın son döneminde yaşamış ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında vefat etmiş olan Bursalı Mehmed Tâhir, biyografi sahasındaki çalışmalarıyla tanınmıştır. 1907'de Aydın vilayetinin ünlü isimlerine dair hazırladığı risalesinde Yunus Emre'yi de ele almış¹⁰⁸ ve daha sonra en meşhur eseri olan

104 Abdullah Uçman, "Şemseddin Sâmî", *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010), 38: 520.

105 Şemseddin Sâmî, *Kâmûsu'l-A'lâm*, VI (İstanbul: Mihrân Matbaası, 1316), 4828.

106 Abdülkadir Özcan, "Mehmed Süreyyâ", *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 28: 528.

107 Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, V, haz. Nuri Akbayar-Seyit Ali Kahraman (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996), 1684.

108 Bk. Bursalı Mehmed Tahir, *Aydın Vilâyetine Mensûb Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etibbânın Terâcim-i Ahvâli*, haz. M. Akif Erdoğan (Aydın: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 1994), 22-23.

Osmanlı Müellifleri'ni yazarken buradaki biyografiyi söz konusu esere aktarmıştır. Mehmed Tâhir'in bazı noktalarda Osmanlı devrindeki klasik Yunus Emre anlatısının dışına çıktığı görülmektedir. Örneğin Yunus Emre'nin şeyhi olan Tapduk Emre'den bahsederken Tapduk'un gözlerinin görmediğini söyler.¹⁰⁹ Bu rivayet genel olarak Osmanlı kayıtlarında pek karşımıza çıkmaz.¹¹⁰ Ayrıca Tapduk Emre'nin Kâdirî tarikatına mensup olduğunu belirtmesi de dikkat çekicidir.¹¹¹ Fakat Yunus'un şiirlerinde ya da Osmanlı kayıtlarında Tapduk Emre'nin Kâdirîliğine dair bir bilgi tespit edilememiştir. Bu sebeple söz konusu rivayeti doğru kabul etmek zordur.

Mehmed Tahir, bazı biyografi kaynaklarında Yunus Emre'nin vefat tarihinin hatalı olarak 843 (1439-40) şeklinde gösterildiğini ifade edip *Risâletü'n-Nushiyye*'de geçen "Târîh dahi yedi yüz yedi idi." mısrasından hareketle onun bu seneden önce öldüğünü düşünen ilk isimlerdendir.¹¹² 707 senesi miladi olarak 1307-1308'e karşılık geldiğine göre, Yunus'un XIV. yüzyılın başlarında hayatta olduğunu ve verilen diğer seneye bu yıl arasında asır farkı olduğunu görmüştür. Fakat 843'ü "Gülşen-i tevhîd" tamlamasının karşılığı olarak kaydettiği için Bursalı Mehmed Tâhir de hesaplamadaki yanlışlığı fark edememiştir. Zira yukarıda Ayvansarâyî'nin *Vefeyât*'ı kısmında da belirtildiği üzere bu terkinin ebced değeri 828'dir. *Osmanlı Müellifleri*'nde Yunus'la ilgili bölümün başlangıcı olan ve yukarıda bahsedilen bilgileri de içeren kısım şu şekildedir:

Ehl-i turuk miyânında aşkıyla, ihlâsıyla irfanıyla, mücâhedesıyla müstehir bir zat olup *Terceme-i Şakâyık* nakline göre Bolu sancağından Sakarya nehri sevâhilindedir. O havâlîde irşad ile meşgul alâ rivâyetin a'mâ Tapduk Emre namında tarikat-ı Kâdiriyye ricâlinden bir zata intisâb ederek merâtib-i aliyyeye vâsıl oldu. Tevâtüren nakl olduğuna göre seyr-i sülûk ve mücâhedesinde mensub olduğu dergâha sırtıyla getirdiği odunlar içinde "Bu dergâha eğrilik girmez" diyerek eğri bir odun bulundurmamıştır ki bu dahi sıdk u ihlâsın kemaline dâldir. Matbû dîvân-ı ilâhiyyâtı, ilâhiyyât-ı ârifânelerinin kâffesini hâvi değıldir. Maa-hâzâ tab'ına himmet olunan bu nüsha ilm-i tasavvuf noktasından bi'l-vücûh hâiz-i ehemmiyyet olduğu gibi eş'âr-ı Osmâniyyenin târîh-i edvân noktasından da kıymetdârdır. Bazı terâcim-i ahvâl kitaplarımızda târîh-i vefâtları "Gülşen-i tevhîd" terkininin delâleti olan 843 [1439-40] olmak üzere mukayyed ise de dîvânındaki

109 Bk. Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, haz. M. A. Yekta Saraç (Ankara: TÜBA Yayınları, 2016), 207.

110 İbrahim Hâs da kaleme aldığı tezkiresinde Tapduk Emre'nin gözlerinde hastalık bulunduğundan bahseder: "Tapduk Yûnus kuddise sirruhuma hazretlerinin çeşm-i mübârekleri aflîl idi ve ümmî idi." Bk. İbrâhim Hâs, *Tezkiretü'l-Hâs* (İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi 4543), 37b.

111 Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 207.

112 Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 208. Mısradaki 707 ifadesinin ilk farkına varan isimlerden biri Veled Çelebi (İzbudak)'tır. 1900'lerin başında Osmanlı şiirine dair eserini tamamlayan E. J. W. Gibb de Veled Çelebi'nin söz konusu tespitine eserinde yer vermiştir. Bk. E. J. Wilkinson Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi I-III*, çev. Ali Çavuşoğlu (Ankara: Akçağ Yayınları, 1999), 114.

Târîh dahi yedi yüz yedi idi
Yûnus cânı bu yolda kodı idi

beytine nazaran 843'ten [1439-40] akdem olması lâzım geliyor [ö. 720/1320]. İlähiyyât-ı ârifâneleri sade ve âmiyâne olmakla beraber gavâmiz-i ilm-i tasavvuf cihetiyle pek çok mezâmîni câmi olduğu kendisinden sonra gelen bi'l-cümle erbâb-ı irfân ve kemâlin müsellemdir.¹¹³

Bursalı Mehmed Tâhir'in, Yunus Emre'ye atfedilen kabir ve makamlara da temas etmesi önemlidir. Eskişehir, Keçiörlü, Karaman ve Bursa'da Yunus Emre adına kabirler olduğunu belirten yazar, Salihli-Kula arasındaki bir köyde şaire atfedilmiş olan bir mezarı da ziyaret ettiğini söyler:

Bazı meşâhîrin medâfîni hakkında olduğu gibi bu zatların medfenleri hakkında dahi birbirine benzemez bir takım nakliyât vardır ki bazıları ber-vech-i âtî nakl edildi.

Bursalı Lâmiî Çelebi matbû *Nefehâtü'l-Üns* tercümesinde Porsuk suyunun Sakarya nehri karıştığı mahalde olmak üzere mezkûr ve sâhib-i tercümenin muammâ-yı mutasavvîfâne kabîlinden olan meşhur “Çıktım erik dalına anda yedim üzümü / Bostan ıssı kakıyup der ne yersin kozumu” beytiyle musaddar olan manzumesinin Şeyh Niyâzî-i Mısrî tarafından olunan şerh-i matbûuna Bursalı Şeyh İsmâil Hakkı'nın yazdığı hâşiye-i gayr-i matbûada: “Emre zâhir budur, Türkîde elkâb-ı medihtendir, Etrâk arasında Ata Bey ve Rûmiyân miyânında Lâlâ ve emsâli gibi. Şeyh Yûnus Emre Anadolu'da İsparta civarında Keçiörlü nam kasaba kurbunda olan gadîr-i azîmin cânib-i şarkisinde olan püşt tarafında bir karyede neşv ü nemâ bulup mezarı dahi ol karyededir” ibaresiyle muharrerdir. Karaman'da ve Bursa'da Çelebi Sultan Mehmed ile Emîr Sultan arasında Şiblî mahallesindeki tarikat-ı Sa'diyye'den Kara Abdürrezzâk Dergâhı'nda her iki namına birer kabir ziyaret olunmaktadır.

Bir de Eskişehir-Ankara hattı üzerindeki istasyonlardan Sarıköy istasyonunda bu zat namına bir ziyaretgâh vardır ki Lâmiî Çelebi'nin beyân ettiği yerdir.

Bunlardan başka Saruhân sancağının Kula ve Salihli kazâları arasında Emre namındaki yetmiş hâneli bir karyede ahîren ziyaret ettiğim kârgîr bir türbede Tapduk Emre'nin evlâd ve ahfâdı ile türbe derûnunda Âşık Yûnus türbe kapusunun eşiği önünde medfun oldukları manzûr-ı âcizî oldu. Fakat mezar taşlarının hiç birinde yazı yoktur. Yalnız Âşık Yûnus'un seng-i mezarında ufak bir balta resmi mahkûkdur.¹¹⁴

Son olarak Emre ve Tapduk kelimelerinin kökenine dair bir değerlendirme yapan Bursalı, Osmanlı biyografi yazarları arasında Yunus Emre hakkında en detaylı araştırma ve incelemeyi yapan kişi olarak dikkat çekmektedir. Mehmed Tâhir'in “Emre” ve “Tapduk” kelimeleriyle ilgili açıklamaları şu şekildedir:

Emre kelimesi hakkındaki ifâdâtan Şeyh İsmâil Hakkı'nın ibaresi ber-vech-i bâlâ zikr edildi. *Mir'âtü'l-Kâinât* isimindeki matbû tarihte dahi “Türkçede büyük birâdere Emre derler” ibaresi mündericidir. Bazılarına kavline göre “Emrullâh” muhaffefidir. Tapduk kelimesi de Erzurum ve havâlisinde elifle yani “Tapdak” suretinde düz ve ârızasız makamında müstameldir. Tapdak yol yani düz ve ârızasız yol demektir ki bu manâya göre Tapdak Emre'ye pâkî-i vicdânlarından

113 Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 207-208.

114 Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 208-209.

nâşi talkîb olunmak lâzım geliyor. Fakat tapmak yani ibâdet etmek masdarından tapduk, yani âbid mânâsına haml edilmek daha münâsib gibidir ki Emre karyesindeki yaptığım tahkîkât da bunu müeyyiddir.¹¹⁵

Sefîne-i Evliyâ / Hüseyin Vassâf (ö. 1929)

Son olarak bilgi verilecek eser ise yine Osmanlı devrinde doğup büyümüş ve Cumhuriyet'ten sonra vefat etmiş olan Hüseyin Vassâf'a ait *Sefîne-i Evliyâ*'dır. Mutasavvıfların biyografilerine dair olan söz konusu eser 1900-1923 yılları arasında, yani 23 yıl gibi uzun bir sürede tamamlanmış hacimli bir çalışmadır.¹¹⁶ Yunus Emre'ye de “Âşık Yûnus - Yûnus Emre Hazretleri” başlığıyla geniş bir yer ayıran Vassâf, kendisinde önce bu konuda bilgi vermiş olan kişilerden de alıntılar yapmıştır. Bunlar arasında İsmail Hakkı Bursevî (ö. 1725), Bursalı Mehmed Tâhir ve Fuad Köprülü yer almaktadır. Fakat Hüseyin Vassâf'ın açıklamalarına bakıldığında onun da Yunus Emre'yi Âşık Yunus'la karıştırdığı anlaşılmaktadır. Başlıktaki “Âşık Yûnus” kaydı da bu konuda bir delil olmakla birlikte daha güçlü karineler, eserine Yunus Emre'ye ait olduğu düşüncesiyle aldığı şiirlerdir. “Silsile-i tarikatlarını elde edemedim. Cenâb-ı Gavs'a nisbetini âfideki medhiyyesinde beyân ediyor.”¹¹⁷ diyerek *Sefîne*'ye kaydettiği “Abdülkâdir gibi bir er bulunmaz” nakaratlı manzume bunlardan birisidir. Zira Âşık Yunus'un divanı incelendiğinde söz konusu manzumenin ona ait olduğu görülmektedir.¹¹⁸

Vassâf'ın Yunus'la ilgili kısmı yazarken çeşitli iktibaslar yaptığından daha önce bahsedilmişti. Bunlardan biri olan Bursevî'nin *Kitâbu'n-Netîce* adlı eserinden yaptığı alıntıda Yunus Emre'nin ümmî olduğuna işaret edilmiş ve şeyhi Tapduk Emre de kendisi de Antalyalı olarak tanıtılmıştır. Yine bu iktibasta iki ismin de Keçiborlu'da aynı yerde medfun oldukları belirtilmiştir.¹¹⁹

Yunus'un doğum yeri konusundaki rivayetleri de “Âşık Yûnus” kaydıyla belirten yazar; Bolu, Bursa, Sivrihisar'a bağlı Sarıköy ve Antalya'yı zikredip doğum tarihinin

115 Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 209.

116 Eser Ali Yılmaz ve Mehmet Akkuş tarafından hazırlanıp 5 cilt olarak yayımlanmıştır. Yazar ve eseri hakkında detaylı bilgi için bk. Osmânzâde Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006), XIII-XLIV.

117 Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 147.

118 Bk. Mustafa Tatcı, *Âşık Yunus* (İstanbul: H Yayınları, 2008), 63-64.

119 Eserin aslında bu kısım için bk. İsmail Hakkı Bursevî, *Kitâbu'n-Netîce*, haz. Ali Namlı (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019), 177. Yukarıda bilgi verilmiş olan Kâtib Çelebi'nin *Süllemü'l-Vüsûl*'ünde, Müstakimzâde'nin *Mecelletü'n-Nisâb*'ında ve Ayvansarâyî'nin *Mecmûa-i Tevârih*'inde de Yunus Emre'nin kabrinin Keçiborlu'da olduğu kaydedilmişti.

bilinmediğini de eklemiştir. Ardından Kâdirî tarikatı şeyhlerinden olup gözlerinin görmediğini yazdığı Tapduk Emre'ye intisap ettiğini, onun terbiyesinin bereketiyle yüksek manevi mertebelere ulaştığını ifade etmiştir.¹²⁰ Bu noktada yukarıda bilgi verilmiş olan Bursalı Mehmed Tâhir'le birleştiği görülmektedir.

Sonrasında yine İsmail Hakkı'nın başka bir eseri olan *Rûhu'l-Beyân*'dan alıntı yer almaktadır. Bu metinde Yunus Emre'nin tam 30 sene şeyhine hizmet ettiği, onun taşımaktan sırtı şişmesine rağmen durumunu kimseye anlatmadığı, şeyhin onu takdir ettiğini gören arkadaşlarının kıskanmaya başladıkları ve Tapduk'un kızına âşık olduğu için o kadar sıkıntıya katlandığı yönünde konuştukları anlatılmıştır. Sonra da Yunus'un dergâha düzgün odunlar taşınması hakkında şeyhiyle arasında geçen konuşmaya yer verilmiştir. İsmail Hakkı'nın bazı değerlendirmelerinin ardından da Yunus Emre'nin, şeyhin kızıyla evlendiği belirtilmiştir. Bahsedilen ictibastan sonra Hüseyin Vassâf şunları yazmıştır:

Hız. Yûnus, bu doğruluğu sayesinde merâtib-i ulyâ-yı ma'neviyyeye de nâil oldu. Kemâlâtı, el-hâletü hâzihî, erbâb-ı irfânı mütehayyir kılar. Okuyup yazması yok, ümmî-yi kâmil idi. İlm-i ledün ona ma'lûm olmuş, ser-â-pâ hakâyıktan sarf-ı kelâm eylemiştir. Dîvân-ı âlileri kısmen mesnevî tarzındadır. Ser-â-pâ hakâyıka nâzırdır, maâni-i Kur'ân'dır, envâ'-ı mevâzla mâlidir. Terâcim-i ahvâl kitaplarında yediyüz ricâlından olmak üzere gösteriliyor. Ba'zılarında târîh-i intikâlleri, "Gülşen-i Tevhîd" (كلشن توحيد) terkîbinin delâlet ettiği üzere 843/(1439) diye kaydedilmiştir. Tedkikat-ı âcizâneme göre, (bu) târîh-i intikâlleri pek yanlıştır. Dîvân-ı şeriflerinde:

Târîh dahi yedi yüz yedi idi
Yûnus cânı bu yolda kodı idi

buyuruyorlar ki evâhir-i ömürlerinin 710/(1310)'a doğru olduğu anlaşılır.¹²¹

Vassâf'ın da daha önce Ayvansarâyî'nin *Vefeyât*'tında ve Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri*'nde olduğu üzere "Gülşen-i tevhîd" tamlaması için verilen ebced değeri hatasını fark edemediği görülmektedir. Zira onun da diğer iki isim gibi 843 olarak verdiği değer, esasen 828'dir. Ayrıca kaydettiği beyitle bağlantılı olarak 843 senesine getirdiği eleştiri Mehmed Tâhir'de de görüldüğünden, bu konuda da ondan istifade ettiği ve görüşünü benimsediği anlaşılmaktadır. Açıklamalarının devamında:

Vâkıât nâm eserde gördüm ki Hz. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî efendimiz, "Merâtib-i âliye-yi ma'neviyyeden her hangisine terakkî eyledim ise şu Türkmen kocası Yûnus önüme çıktı." buyurmuşlardır.¹²²

120 Bk. Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 148.

121 Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 149.

122 Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 149.

dedikten sonra bu sözle ilgili değerlendirmeler yapmıştır. Ardından İsmail Hakkı Bursevî'nin bu defa *Rûhu'l-Mesnevî* adlı eserinden Yunus'un dergâha düz odunlar taşıması ve bu konuda şeyhiyle aralarında geçen konuşma sonucunda Tapduk Emre'nin duasını alması hakkındaki menkıbe iktibas edilmiştir. Bursevî'nin değerlendirmesinde Yunus'tan tevhid ve irfan sözlerinin sâdır olması, şeyhinin duasını almasına bağlanmış ve sözleri övülmüştür. Hüseyin Vassâf bu alıntılardan sonra:

Hz. Mevlânâ'nın âlem-i cemâle intikâlleri 672/(1273) olduğuna nazaran, Hz. Yûnus'un 600 (1204)'le 700/(1301) arasında yetişen ricâlden olduğuna delâlet vardır.¹²³

diyerek Yunus Emre'nin yaşadığı döneme yakın olan bir değerlendirme yapmıştır. Mevlânâ ve Yunus'un konuşmasına dayanan bir rivayeti aktarıp açıklamalar yaptıktan sonra Veled Çelebi'ye (ö. 1953) ait olduğunu belirterek:

“Âşık Yûnus, her hâlde okumağa dili varmayıp ümmî idi; ammâ ilm-i ledünde mâhir idi. Lisân-ı Türki'de nikât ve rumûz u mezâyâyı şâmil olan Dîvân'ından, esrâr-ı Esmâ-yı İlâhiyye'de ma'rifet-i tâmmesi olup ilm-i tevhîdde makâmî âlî idiği aşikâr olur.”¹²⁴

cümlelerini kaydetmiştir. Yunus Emre'nin “Âşık Yûnus” olarak zikredildiği bu alıntıda onun okuma yazma bilmemesine rağmen manevi ilminin kâmil olduğu vurgulanıp şiirleri övülmüş ve manevi makamının yüceliğinin Divan'ından da anlaşıldığı belirtilmiştir. Akabinde ise şiirlerinin kıymeti ve kabir yeriyle ilgili rivayetler hakkında Bursalı Mehmed Tâhir'den uzun bir iktibas yapılmıştır. Divanından alındığı belirtilen bir dörtlük ve bu dörtlüğe yazılmış bir nazire kaydedildikten sonra da “Emre” isminin anlamına dair yine Bursalı'dan alıntı yapılmıştır.¹²⁵ Bunların ardından:

Hulâsa-i kelâm; Hz. Yûnus, ensâli gelmeyen eâzım-ı sûfiyyedir. Uluvv-i ka'b u kemâlâtı, millet-i İslâmiyenin kalbinde yer tutmuştur. Kabr-i âlileri hakkında zaîf bir rivâyet bile kuvvetle mevki'-i kabûl bularak türbeler yapmışlar, enfâs-ı kudsiyyelerinden istifâzaya vesîle-cû olmuşlardır. Dîvânlarında ba'zan, “Âşık Yûnus”, “Yûnus Emre”, “Dervîş Yûnus” diye nâmlarını zikr ederler.

diyen Vassâf, Yunus'un divanından olduğunu belirterek şiirler kaydetmiştir. Bunlardan:

Gelin ey âşıklar gelin
Bu menzil uzağa benzer
Nazar kıldım şu dünyâyâ
Kurulmuş tuzağa benzer

123 Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 150.

124 Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 150.

125 Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 151-152. *Osmanlı Müellifleri*'ndeki kısımdan, yukarıda eser hakkında bilgi verilirken de bahsedilmiştir.

dörtlüğüyle başlayan şiir, yine Âşık Yunus'un divanında tespit edilmiştir.¹²⁶ Son olarak Fuad Köprülü'nün *İlk Mutasavvıflar* adlı eserinden aldığı bazı notları kaydetmiş, ardından da:

Yünus'un, irtihâlden sonra şöhreti gündün güne yayıldı; asırlarca yaşadı, hâlen yaşıyor. Elde bulunan matbû' ve gayr-i matbû' Divânlar, birbirine uymaz. Mestûrinden birçok zevât, sünûhât-ı ârifânelerine Yünus'u siper ederek Yünus nâmıyla nutuklar söylemişlerdir. Yünus zamânındaki Türkçenin şekliyle, sonradan söylenen sözler arasındaki fark, dikkat olunursa derhâl meydâna çıkar.

Köprülü-zâde Fuad Bey o eserinde, 324. sahîfeden i'tibâren buna dâir tafsilât veriyor. Fi'l-hakîka okunan şeyler umûmiyetle Yünus'un değildir.¹²⁷

cümleleriyle Yunus Emre'ye ayırdığı kısmı tamamlamıştır. Bu paragraftan da anlaşıldığı üzere Yunus Emre'ye isnat edilen birçok şiirin aslında ona ait olmadığını Vassâf da ifade etmektedir. Fakat Osmanlı dönemindeki birçok ilim adamı gibi o da “Yunus”ları ayıramamış, yer yer Âşık Yunus'un bilgileriyle Yunus Emre'yi anlatmış ve Yunus Emre adına Âşık Yunus'tan şiirler iktibas etmiştir.

Sonuç

Cumhuriyet sonrası araştırmaların sağladığı veriler ışığında Yunus Emre'nin Anadolu Selçuklularının son devri ile beylikler döneminin başlarında yaşadığı tahmin edilmektedir. Tespit edilen vefat senesi de 1320 civarlarıdır. Bununla birlikte Yunus Emre hakkındaki ilk bilgilerin verildiği Osmanlı devri kaynaklarında şairin yaşadığı dönemin daha farklı olarak kaydedildiği görülmektedir. Yunus Emre araştırmalarına katkı sağlamak amacıyla kaleme alınan bu makalede Osmanlı zamanında yazılmış olan tarih kitaplarında ve biyografik kaynaklarda Yunus Emre hakkında yer alan bilgiler incelenmiştir. Öncelikle tarih kaynaklarına değinilmiş ve şaire yer verildiği tespit edilen Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ı, Ramazanzâde Mehmed Çelebi'nin *Târih-i Nişâncı*'sı, Hoca Sâdeddin Efendi'nin *Tâcü't-Tevârih*'i, Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Künhü'l-Ahbâr*'ı, Nişancızâde Mehmed Efendi'nin *Mir'âtü'l-Kâinât*'ı ve Ahmed Hasîb Efendi'nin *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân*'ı olmak üzere altı kronik hakkında kronolojik bir sıra takip edilerek ayrı başlıklar altında bilgi verilmiştir. Bu bilgiler toparlandığında şu neticelere ulaşılmaktadır:

Yunus Emre'ye yer verilen Osmanlı tarihlerinin hemen hepsinde önce şeyhi Tapduk Emre, ardından da Yunus kaydedilmek suretiyle iki isim de Yıldırım Bayezid dönemi sûfileri arasında gösterilmiştir. Tarihçilerin bu kabulünün sebebi araştırıldığında ise Taşköprüzâde Ahmed Efendi'nin *Şekâik-ı Nu'mâniyye* adlı eserine dayandıkları anlaşılmıştır. Zira mukayeseli okumalar yapılarak varılan

126 Bk. Mustafa Tatcı, *Âşık Yunus*, 57.

127 Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, 154.

sonuç, Osmanlı tarihçilerinin büyük kısmının tasavvufi şahsiyetler hakkındaki ana kaynağının *Şekâik-i Nu'mâniyye* olduğudur. Nitekim verdikleri bilgiler ve şahısları yerleştirdikleri dönemler de bu esere göre şekillenmiştir. Osmanlı tarihçileri arasında yalnızca Âşıkpaşazâde, Yunus Emre'nin dönemine en yakın olması hasebiyle ayrıntıya girmeden Yunus'u I. Murad döneminin veli kişileri arasında zikretmiştir. Gelibolulu Âlî ve Ahmed Hasib ise Yunus Emre kısmında *Şekâik*'a uymakla birlikte Yunus'un şeyhini hem Taşköprüzâde'deki gibi Yıldırım Bayezid döneminde hem de daha öncesi olan Orhan Gazi devrinde anmış olmalarıyla dikkat çekmektedirler. Bunun sebebi ise Âlî'nin ve Hasib'in kaynaklarının diğer isimlere göre daha çeşitli olmasıyla yorumlanabilir. Çünkü Hacı Bektaş-ı Velî kısmında naklettikleri Hacı Bektaş ve Tapduk Emre hakkındaki menkıbe *Velâyetnâme*'ye dayanmaktadır.

İkinci olarak biyografi kaynakları ele alınmıştır. Bu kısma ömrünün büyük bölümünü Osmanlı döneminde yaşayıp Cumhuriyet'in ilk yıllarında vefat etmiş olan kişilerin eserleri de dâhil edilmiştir. Sırasıyla Lâmiî Çelebi'nin *Fütûhu'l-Mücâhidîn*'i ve bu esere zeyl olarak yazılmış olan Hacı Âlî Efendi'nin *Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn*'i, Taşköprüzâde Ahmed Efendi'nin *Şekâik-i Nu'mâniyye*'si ve bu eserin tercüme olan Mecdî Mehmed Efendi'nin *Hadâiku's-Şekâik*'i, Habîbî Ahmed'in *ed-Devhatü'l-İrfâniyye*'si, Muhtesibzâde Mehmed Hâkî'nin *Mecmaü'l-Eşraf*'i ile Amasyalı İbrahim'in *Terceme-i Şekâik-i Nu'mâniyye*'si; Âşık Çelebi'nin *Meşâirü's-Şuarâ*'sı, Kâtib Çelebi'nin *Süllemü'l-Vüsûl*'ü, İbrahim Hâs'ın *Tezkiretü'l-Hâs*'ı, Müstakimzâde'nin *Mecelletü'n-Nisâb*'ı, Hüseyin Ayvansarâyî'nin *Mecmûa-i Tevârih*'i ile *Vefeyât* adlı eserleri, Süleyman Şeyhî'nin *Bahrü'l-Velâye*'si, Gazzizâde Abdüllatif Efendi'nin *Hülâsatü'l-Vefeyât*'ı, Şemseddin Sâmî'nin *Kâmûsu'l-A'lâm*'ı, Mehmed Süreyyâ'nın *Sicill-i Osmânî*'si, Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri* ve Hüseyin Vassâf'ın *Sefîne-i Evliyâ*'sı olmak üzere 19 tane biyografik kaynak incelenmiştir. *Şekâik* tercümelelerinde Mecdî dışındakilerde eserin aslına bir ekleme yapılmadığı için onlara ayrı ayrı başlıklar açılmamış, te'lif-tercüme özelliği taşıyan Mecdî'nin *Hadâiku's-Şekâik*'i ise ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir. Söz konusu kaynaklarla ilgili tespit edilenler ise şunlardır:

Biyografik eserlerdeki bilgilerin kroniklere göre daha çeşitli oldukları görülmüştür. Bu konuda yazarın özellikleri, eserin mahiyeti ve yazıldığı dönem ile kullanılan kaynaklar etkili olmaktadır. Mesela Mecdî, *Hadâiku's-Şekâik* isimli *Şekâik* tercümesindeki Yunus Emre kısmını Âşık Çelebi'nin *Meşâirü's-Şuarâ*'sındaki bilgilerle genişletmiştir. Eserini süslü nesirle kaleme alması ve bu bölüme Farsça dizeler de eklemesi ise onun kişisel özelliklerinin metne yansması olarak değerlendirilebilir. Başka bir örnek olarak Bursalı Mehmed Tâhir zikredilebilir. *Osmanlı Müellifleri* adlı meşhur eserini XX. yüzyılın başlarında kaleme aldığından, kendi eserinden önce Yunus Emre hakkında bilgi verilmiş olan kaynakları inceleme

İnkânı bulmuştur. Elbette şaire ayırdığı yer ve kaydettiği malumat da bu ölçüde genişlemiştir. Yunus Emre'nin kabrini Bursa'da kabul eden yazarların Bursa şehrinden olmaları veya kabre dair manevi keşifte bulunan Niyâzî-i Mısrî ya da Halvetîlikle bağlantılı bulunmaları da verdikleri bilgilerde şahsi hususiyetlerinin yahut kaynak olarak dayandıkları unsurların etkisini ortaya koymaktadır.

Kroniklerde ve biyografik kaynaklarda ortak ve açık olan husus ise Osmanlı döneminde Yunus Emre hakkında bilgi vermiş olan yazarların başka bir kişiyi onunla karıştırmış olduklarıdır. Şairin ölüm tarihine değinilen kaynaklarda verilen yılın genellikle 843 (1439-40) olduğu görülmektedir. Emir Sultan'ın müntesiplerinden olduğu anlaşılan Âşık Yunus adlı bir mutasavvıf şair de 1439-40 dolaylarında vefat etmiştir. Bazı eserlerde Yunus Emre'ye ait olduğu belirtilerek iktibas edilmiş olan şiirlerin bu şaire ait oldukları görülmektedir. Ayrıca “Sordum sarı çiçeğe”, “Şol cennetin ırmakları” “Dolap niçin inilersin”, “Adı güzel kendi güzel Muhammed” ve “Yemen illerinde Veysel Karâni” gibi Yunus Emre'ye ait olarak bilinen meşhur ilahilerin gerçek sahibi de Âşık Yunus'tur. Bütün bunlar değerlendirildiğinde Yunus Emre ile karıştırılan kişinin daha çok bu zat olduğu anlaşılmaktadır. Her ikisinden başka “Yunus” ve “Emre” isimleriyle şiirler yazan ve Yunus Emre ile karıştırılan başka mutasavvıf şairlerin olması da muhtemeldir.

Osmanlı devrinde mezhep, meşrep ve tarikat gözetmeksizin Yunus'un her kesimce sevildiği, menkıbeleri anlatıldığı ve ilahilerinin okunduğu açıktır. Aziz Mahmud Hüdâyî'nin *Vâkıât* adlı eserinde hocası Üftâde'nin birçok kez Yunus Emre'yi andığı ve sohbetlerinde onun şiirlerinden alıntılar yaptığı görülmektedir. Yunus'un vefatından bir asır sonra Osmanlı topraklarında esaret hayatı yaşayan Macar Georgius'un Anadolu'dayken not ettiği ve Avrupa'ya gittiği zaman bastırıldığı Latince eserinin sonuna eklediği iki adet Yunus Emre ilahisi de 1400'lerde onun şiirlerinin okunduğuna işaret etmektedir.

Sonuç olarak; yaşadığı dönemde kaleme alınan eserlerde Yunus Emre hakkında bilgi verilmemesinin de etkisiyle sonraki dönemlerde yazılan kaynaklarda ona ait bilgilere Âşık Yunus'un kiler de eklenip Yunus Emre'ye izafe edilmiştir. Ayrıca halkın benimseyip üstün bir değer atfettiği her zat hakkında olduğu gibi Yunus Emre için de memleketi, şahsiyeti ve kabrine dair kabuller ile sözlü kültürün ürettiği rivayetler gelişip yayılmıştır. Bu sebeple şair hakkında ilk ve temel malumata ulaştığımız Osmanlı kronikleri ile biyografi kaynakları üzerinden yapılacak Yunus Emre araştırmalarında söz konusu bilgilere ihtiyatla yaklaşılması ve mukayeseli okumalar yapılarak değerlendirilmeleri gerekmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no grant support.

Kaynakça/References

- Ahmed Hasib Efendi. *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân, Manzum Osmanlı Tarihi (1299-1481)*, I-II, haz. Göker İnan. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021.
- Âşık Çelebi. *Meşâ'irü'ş-Şu'ârâ*, haz. Filiç Kılıç. İstanbul: İstanbul Enstitüsü Araştırmaları Yayınları, 2010.
- Âşıkpaşazâde. *Tevârih-i Âl-i Osmân (Osmanoğulları'nın Tarihi)*, haz. Kemal Yavuz - Yekta Saraç. İstanbul: K Kitaplığı, 2003.
- Baştürk, Sadettin. "Telhîsü'l-Berku'l-Yemânî/Ahbârü'l-Yemânî (Tahlil ve Metin)" Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2010.
- Beydilli, Kemal. "Âşıkpaşazâde Derviş Ahmed Âşıkî'ya Dair Biyografik Katkılar", *Tarih Dergisi*, 71 (2020), 161-180.
- Bursalı Mehmed Tâhir. *Aydın Vilâyetine Mensûb Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etibbânın Terâcim-i Ahvâli*, haz. M. Akif Erdoğan. Aydın: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 1994.
- Bursalı Mehmed Tâhir. *Osmanlı Müellifleri*, I-III, haz. M. A. Yekta Saraç. Ankara: TÜBA Yayınları, 2016.
- Bursevî, İsmail Hakkı. *Ferahu'r-Rûh Muhammediye Şerhi*, I-X, haz. Mustafa Utku. İstanbul: Uludağ Yayınları, 2000.
- Bursevî, İsmail Hakkı. *Kitâbü'n-Netice*, haz. Ali Namlı. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Erzi, Adnan Sadık. "Türkiye Kütüphanelerinden Notlar ve Vesikalar I: Yûnus Emre'nin Hayatı Hakkında Bir Vesika, I.", *TTK Belleten*, 14/53 (1950): 85-105.
- Erzi, H. Adnan. "Yunus ve Tabduk Emre Hakkında", *Ülkü: Halkevleri Mecmuası*, 14/83 (1940): 455-457.
- Eyice, Semavi. "Hüseyin Ayvansarâyî", *DİA*. 18: 528-530. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- Gazzizâde Abdüllatif Efendi. *Hulâsatü'l-Vefeyât*, İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi 2257.
- Gelibolulu Mustafa Âlî. *Künhü'l-Ahbâr*, haz. Ali Çavuşoğlu. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2019.
- Gibb, E. J. Wilkinson. *Osmanlı Şiir Tarihi I-III*, çev. Ali Çavuşoğlu. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
- Gökyay, Orhan Şaik. "Kâtib Çelebi", *DİA*, 25: 36-40. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Yunus Emre ve Tasavvuf*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1961.

- Habîbî Ahmed bin Dervîş. *ed-Devhatü'l-İrfâniyye fî Ravzati Ulemâ'i'l-Osmâniyye*, haz. Ramazan Ekinci. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021.
- Hoca Sadedin Efendi. *Tâcü't-Tevârih*, I-II, İstanbul: Tabhâne-i Âmire, 1279.
- Hüseyin Ayyansarâyî. *Mecmûa-i Tevârih*, haz. Fahri Ç. Derin-Vâhid Çabuk. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1985.
- Hüseyin Ayyansarâyî. *Vefeyât-ı Ayyansarâyî*, haz. Ramazan Ekinci. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- İbrahim Hâs Halvetî. *Tezkiretü'l-Hâs (Erenler Kitabı)*, haz. Mustafa Tatcı-Musa Yıldız-Yasin Şen. İstanbul: H Yayınları, 2017.
- İbrâhim Hâs Halvetî. *Tezkiretü'l-Hâs*. İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi 4543.
- İnalcık, Halil. “Âşıkpaşâzade Tarihi Nasıl Okunmalı?”, *Söğüt'ten İstanbul'a: Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, Ankara: İmge Kitabevi, 2000, 119-145.
- İnan, Göker. “Manzum Bir Osmanlı Kroniği Olan Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'ın Kaynakları”, *Turkish Academic Research Review (TARR)*, 6/1 (2021): 308-334.
- İpşirli, Mehmet. “Tâcüttevârih'in Kaynakları Üzerine Bazı Tespitler”, *Tarih Dergisi*, 71 (2020): 181-196.
- Kaçar, Mücahit; İpek, İsmet. “Lâmiî'nin Nefehatü'l-Üns Tercümesine Amasyalı İki Müellif Tarafından Yapılan Özetleme ve Genişletme Çalışmaları”, *Uluslararası Amasya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, II. Ankara: Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu Yayınları, 2017: 1113-1122.
- Karaca, Songül. “Lâmiî'î Çelebi, Fütûhu'l-Mücâhidîn Li-Tervîhi Kulûbi'l-Müşâhidîn (Nefehâtü'l-Üns Tercümesi): İnceleme, Tenkitli Metin, Sözlük, Dizin” Doktora Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, 2019.
- Köprülü, Fuad. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1976.
- Köstendilli, Süleyman Şeyhî. *Bahrü'l-Velâye*. İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, 4528.
- Kunter, Halim Bakî. *Yunus Emre Bilgiler Belgeler*. Eskişehir: Eskişehir Turizm ve Tanıtma Derneği Yayınları (1966): 43-93.
- Macaristanlı György. *Türkler: Türklerin Gelenekleri, Görenekleri ve Hinlikleri Üzerine İnceleme*, çev. Lale Aslan Özcan. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2009.
- Mecdi Mehmed Efendi. *Hadâikü's-Şekâ'ik fî Tekmileti's-Şekâ'ik*, haz. Abdülkadir Özcan. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989.
- Mecmûa-i Eş'âr*, Bursa: Bursa İl Halk Kütüphanesi, No. 882.
- Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmânî*, I-V, haz. Nuri Akbayar-Seyit Ali Kahraman. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Merçil, Erdoğan. “Anadolu Beylikleri”, *DİA*. 3: 138-139. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.
- Muhtesibzâde Mehmed Hâkî. *Mecma'ü'l-Esrâf*, haz. Mehmet Yunus Yazıcı. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021.
- Mustafa Lütfî Efendi. *Tuhfetü'l-Asri fî Menâkibi'l-Mısrî*. Bursa: Matbaa-i Emrî, 1309.
- Mustafa Tatcı, *Yunus Emre Şerhleri*. İstanbul: H Yayınları, 2008.

- Nişancızâde Mehmed Efendi. *Mir 'âtü'l-Kâinât*. İstanbul: Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Tarih 536.
- Nişancızâde Mehmed Efendi. *Mir 'âtü'l-Kâinât*. İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fazıl Ahmed Paşa 1158.
- Özcan, Abdülkadir. “eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye”, *DİA*. 38: 485-486. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.
- Özcan, Abdülkadir. “Mecdî, Mehmed”, *DİA*. 28: 228-229. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Özcan, Abdülkadir. “Mehmed Süreyyâ”, *DİA*. 28: 527-529. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Özcan, Altay Tayfun. “Macaristanlı Georgius'a Göre XV. Yüzyıl Türkiye'sindeki Heterodoks Kesim”, *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik*, 1/2 (2013): 110-120.
- Özdemir, Rukiye. “Ramazân-zâde'nin Târîh-i Nişancı Paşa İsimli Eserinin Tahlil ve Metin Tenkidi” Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2018.
- Ramazanzâde Mehmed Çelebi. *Târîh-i Nişancı*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1290.
- Şahin, Haşim. “Yahşi Fakih”, *DİA*. 43: 181. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Şemseddin Sâmî. *Kâmûsu'l-A'lâm*. İstanbul: Mihrân Matbaası, 1316.
- Şeyh Baba Yûsuf Sivrihisârî. *Mevhûb-ı Mahbûb İnceleme-Metin-Sözlük-İndeks*, haz. Ahmet Kartal. Eskişehir: Eskişehir Yunus Emre Kültür, Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 2000.
- Taşköprülüzâde Ahmed Efendi. *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fi Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*, haz. Muhammet Hekimoğlu. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Tatçı, Mustafa. “Yûnus Emre Dîvânı (İnceleme-Metin)” Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 1990.
- Tatçı, Mustafa. *Âşık Yunus*. İstanbul: H Yayınları, 2008.
- Tekin, Talât. “Yunus Emre'nin Gotik Harfleriyle İki Manzumesi”, *Erdem: Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, III/8 (1987): 367-392.
- Tezcan, Semih. “Yunus Emre'nin Adı”, *Yunus Emre*, ed. Ahmet Yaşar Ocak. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları (2012): 125-142.
- Timurtaş, Faruk K. *Yunus Emre Dîvanı*. İstanbul: Tercüman Yayınları, 1972.
- Tuman, Mehmet Nâil. *Tuhfe-i Nâilî*, I-II, Tıpkıbasım, haz. Cemâl Kurnaz - Mustafa Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001.
- Türer, Osman. “Gazzîzâde Abdüllatif Efendi”, *DİA*. 13: 540. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.
- Uçman, Abdullah. “Şemseddin Sâmî”, *DİA*. 38: 519-523. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.
- Uzun Firdevsî. *Manzum Vilâyet-nâme*, haz. M. Fatih Köksal. Ankara: Alevilik Araştırmaları Dergisi Yayınları, 2018.
- Râkım İbrahim Efendi. *Vâkıât-ı Niyâzi-i Mısri*. İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İzmir, 790.
- Vassâf, Osmânzâde Hüseyin. *Sefîne-i Evliyâ*, haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006.
- Velâyetnâme Hacı Bektâş-ı Velî*, haz. Hamiye Duran. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.

- Yekhlef, Houria. “Kâtip Çelebi'nin Süllemü'l-Vusûl İsimli Eseri Üzerine”, *İslami Araştırmalar*, 12/2 (1999): 149-158.
- Yetim, Fahri. “Yunus Emre'nin Kabri ile İlgili Görüşler Üzerine”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/1 (2005): 171-185.
- Yılmaz, Ali. *Köstendilli Süleymân Şeyhî*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.
- Yunus Emre. *Risâletü'n-Nushiyye*, haz. Mustafa Tatcı. İstanbul: H Yayınları, 2008.

